

**NATIONS
UNIES**

Međunarodni sud za krivično gonjenje lica
odgovornih za teška kršenja međunarodnog
humanitarnog prava počinjena na teritoriji
bivše Jugoslavije od 1991. godine

Predmet
br. : IT-03-67-T
Datum: 13. decembar 2013.
Original: FRANCUSKI

PRED PRETRESNIM VEĆEM III

U sastavu : sudija Jean-Claude Antonetti, predsedavajući
sudija Mandiaye Niang
sudija Flavia Lattanzi

Sekretar : g. John Hocking

Odluka od : 13. decembra 2013.

TUŽILAC

protiv

VOJISLAVA ŠEŠELJA

JAVNI DOKUMENT

ODLUKA O NASTAVKU POSTUPKA

Tužilaštvo:

g. Mathias Marcussen

Optuženi:

g. Vojislav Šešelj

Prevod

I. UVOD

1. Dana 13. novembra 2013. Pretresno veće III Međunarodnog suda za krivično gonjenje lica odgovornih za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava počinjena na teritoriji bivše Jugoslavije od 1991. (dalje u tekstu: Veće, odnosno Međunarodni sud) zatražilo je od Vojislava Šešelja i Tužilaštva (dalje u tekstu: optuženi, odnosno tužilaštvo) da iznesu svoja mišljenja o nastavku postupka nakon izuzeća sudije Harhoffa i imenovanja sudije Nianga da umesto njega rešava u ovom predmetu.¹ Strane u postupku su svoja mišljenja dostavile 20. novembra 2013,² odnosno 2. decembra 2013.³

2. Na osnovu pravila 54 Pravilnika o postupku i dokazima (dalje u tekstu: Pravilnik) i u svetlu mišljenja strana u postupku i ukupnih relevantnih elemenata, Veće donosi odluku u vezi s nastavkom postupka.

II. ISTORIJAT POSTUPKA

3. Postupak protiv optuženog započeo je 7. novembra 2007,⁴ a završio se 20. marta 2012, nakon završnih reči tužilaštva i optuženog.⁵ Dana 12. aprila 2013. Veće je izdalo nalog kojim je odredilo da će presuda biti izrečena 30. oktobra 2013.⁶

4. Dana 1. jula 2013. optuženi je dostavio zahtev kojim traži izuzeće sudije Harhoffa iz ovog predmeta zbog postojanja "razumnog straha" od njegove pristrasnosti.⁷ Dana 28. avgusta 2013. komisija u kojoj su zasedala trojica sudija, odnosno sudije Moloto, Liu i Hall (dalje u tekstu: Komisija), zaključila je većinom glasova, uz suprotno mišljenje sudije Liua, da kod sudije Harhoffa postoji neprihvatljiv utisak pristrasnosti⁸ i odobrila zahtev optuženog.⁹ Dana 7. oktobra 2013.

¹ "Odluka kojom se strane u postupku pozivaju da dostave svoje mišljenje o nastavku postupka", 13. novembar 2013. (javno).

² "Mišljenje povodom odluke Pretresnog veća III o nastavku postupka, 20. novembar 2013." (javno) (dalje u tekstu: Mišljenje optuženog). Službeni prevod na engleski zaveden je 27. novembra 2013.

³ "Mišljenje tužilaštva u vezi s nastavkom suđenja, 2. decembar 2013." (javno) (dalje u tekstu: Mišljenje tužilaštva).

⁴ *Tužilac protiv Vojislava Šešelja*, predmet br. IT-03-67-PT, "Nalog o rasporedu, 18. septembar 2007." (javno).

⁵ Završna reč optuženog, T (e) od 20. marta 2012, str. 17553 i 17554 (otvorena sednica).

⁶ "Nalog o rasporedu", 12. april 2013. (javno).

⁷ "Zahtev prof. dr Vojislava Šešelja za izuzeće sudije Frederika Harhoffa", 1. jul 2013. (javno). Službeni prevod na engleski zaveden je 9. jula 2013. V. konkretno par. 3.

⁸ "Odluka po Zahtevu odbrane za izuzeće sudije Frederika Harhoffa i izveštaj potpredsedniku", 28. avgust 2013. (javno) (dalje u tekstu: Odluka od 28. avgusta 2013.), par. 14.

⁹ Odluka od 28. avgusta 2013, par. 15.

Komisija je većinom glasova, uz suprotno mišljenje sudije Liua, odbila zahtev tužilaštva za ponovno razmatranje Odluke od 28. avgusta 2013.¹⁰

5. Dana 31. oktobra 2013. vršilac dužnosti predsednika Međunarodnog suda je na mesto sudije Harhoffa u Veću koje rešava u ovom predmetu imenovao sudiju Nianga, s tim da je ta odluka stupila na snagu odmah.¹¹

III. MIŠLJENJA STRANA U POSTUPKU

A. Optuženi

6. Uz ocenu da bi nastavak većanja o presudi mogao da ugrozi njegova osnovna prava, optuženi se usprotivio nastavku većanja, zatražio da se postupak odmah obustavi i da odmah bude pušten na slobodu. Zatražio je i naknadu štete u iznosu od 12 miliona evra.

7. Na početku, optuženi tvrdi da se postupak ne može nastaviti zbog pristrasnosti sudije Antonettija i sudije Lattanzi. Ta pristrasnost proizlazi, prema mišljenju optuženog, iz podrške koju su sudija Antonetti i sudija Lattanzi pokazali u odnosu na sudiju Harhoffa u trenutku kada je on izuzet.¹² Optuženi takođe smatra da je sudija Harhoff, kojeg je Komisija proglasila pristrasnim, nužno uticao na suđenje.¹³ Osim toga, optuženi smatra da je nezamislivo da sudija Niang učestvuje u sastavljanju presude a da nije prisustvovao ispitivanju svih svedoka.¹⁴ Po mišljenju optuženog, sudija mora biti u mogućnosti da postavlja pitanja svedocima i da posmatra njihovo ponašanje na pretresu kako bi mogao da donosi zaključke o njihovoj verodostojnosti.¹⁵ Optuženi takođe tvrdi da sudija Niang ne može da se upozna s predmetom ni za godinu dana, konkretno zbog toga što je imenovan u veće u predmetu *Tužilac protiv Vujadina Popovića*.¹⁶ I konačno, optuženi prebacuje Veću da nije

---

¹⁰ "Odluka po Zahtevu tužilaštva za ponovno razmatranje odluke o izuzeću, zahtevima za razjašnjenje i zahtevu u ime Stanišića i Župljanina, 7. oktobar 2013. " (javno), par. 21.

¹¹ "Nalog o imenovanju sudije na osnovu pravila 15 Pravilnika", 31. oktobar 2013. (javno).

¹² Mišljenje optuženog, par. 1, 4 i 5.

¹³ Mišljenje optuženog, par. 5.

¹⁴ Mišljenje optuženog, par. 6 i 9.

¹⁵ Mišljenje optuženog, par. 6 i 9.

¹⁶ Mišljenje optuženog, par. 6 i 7.

Prevod

održalo javni pretres na kojem bi saslušalo mišljenja strana u postupku u vezi s nastavkom postupka.¹⁷

8. Optuženi zatim nabroja niz kršenja svojih osnovnih prava, čime se narušava pravičnost postupka. Prvo, optuženi ceni da je njegov pritvor proizvoljan budući da legalnost tog pritvora nikada nije bila potvrđena nekom sudskom odlukom.¹⁸ Drugo, pozivajući se na svoje pravo da se sam brani, optuženi napominje da su mu sudije Međunarodnog suda protiv njegove volje i bez opravdanog razloga nametnule advokata u pripravnosti.¹⁹ Treće, optuženi primećuje da mu je u pretpretresnoj fazi dostavljen velik broj dokumenata i CD-ROMOVA na jeziku koji ne razume.²⁰ Optuženi uz to naglašava da mu tužilaštvo nije dostavilo sve dokaze pre početka postupka, konkretno podatke o identitetu zaštićenih svedoka, čime je doveden u neravnopravan položaj u odnosu na tužilaštvo.²¹ Četvrto, optuženi Veću predbacuje da je retroaktivno primenilo pravilo 92ter Pravilnika i da je na osnovu tog pravila prihvatilo pismene izjave svedoka tužilaštva, a da mu nije dozvolilo da te svedoke unakrsno ispita.²² Peto, optuženi tvrdi da nije postojao nikakav razlog da se za više od pola svedoka odobre zaštitne mere, pri čemu su mnogi od tih svedoka bili izloženi pritiscima i zastrašivanjima od strane tužilaštva.²³ Šesto, pozivajući se na činjenicu da se u Statutu Međunarodnog suda nigde ne pominje delo nepoštovanja suda, optuženi kaže da nije postojao nikakav pravni osnov da se on u tri navrata proglasi krivim za nepoštovanje Međunarodnog suda.²⁴ Sedmo, optuženi napominje da su Optužnicom obuhvaćeni događaji u Vojvodini iako je opšte poznato da u tom regionu nije bilo nikakvog oružanog sukoba u vreme na koje se Optužnica odnosi.²⁵ Navodi i to da period na koji se odnosi Optužnica nije precizno definisan.²⁶ I konačno,

¹⁷ Mišljenje optuženog, par. 4, 7 i 8.

¹⁸ Mišljenje optuženog, par. 10.

¹⁹ Mišljenje optuženog, par. 11.

²⁰ Mišljenje optuženog, par. 12 i 13.

²¹ Mišljenje optuženog, par. 12 i 13.

²² Mišljenje optuženog, par. 14.

²³ Mišljenje optuženog, par. 15 i 16.

²⁴ Mišljenje optuženog, par. 17 do 20. Što se tiče prvog od tih postupaka, optuženi dodaje da je knjiga, čije mu je objavljivanje stavljeno na teret, sadržavala javne dokumente koji su prethodno bili prihvaćeni kao dokazni materijal i da u njoj nije razotkriven identitet nijednog zaštićenog svedoka; da je samo 7% knjige prevedeno na engleski jezik, zbog čega sudije nisu mogle da shvate njen celi sadržaj; da i prvostepena i drugostepena presuda imaju "tajnu" verziju, što je u protivnosti s načelom javnosti presuda; i da je kazna zatvora u trajanju od 15 meseci koja mu je izrečena veća od kazni koje se obično izriču u slučaju nepoštovanja Međunarodnog suda: par. 18. U vezi s drugim postupkom, optuženi tvrdi da navodi iz optužnice nisu precizni i da je, osim toga, apsurdno da mu se stavlja na teret da je ugrozio sopstvene svedoke: par. 19. Što se tiče trećeg postupka, optuženi kaže da se i taj postupak zasnivao na istim činjenicama kao i dva prethodna postupka. Optuženi dodaje da je postupak bio neregularan jer nije saslušan nijedan svedok, a da njegovom kejs menadžeru nije bilo dopušteno da prisustvuje suđenju: par. 20.

²⁵ Mišljenje optuženog, par. 22.

²⁶ Mišljenje optuženog, par. 22.

Prevod

optuženi ceni da je usled ukupnog trajanja postupka narušeno njegovo pravo da mu se sudi bez nepotrebnog odlaganja.²⁷

9. Po mišljenju optuženog, svim tim kršenjima njegovih prava njemu je naneta znatna šteta. S obzirom na sistematsko kršenje njegovih osnovnih prava, a pre svega njegovog prava da mu se sudi bez nepotrebnog odlaganja, optuženi zahteva obustavu krivičnog postupka i svoje neodložno puštanje na slobodu.²⁸ Optuženi uz to ceni da se pukom konstatacijom o povredi njegovih prava ne može nadoknaditi šteta koju je pretrpeo; on stoga traži i naknadu štete u iznosu od 12 miliona evra.²⁹

B. Tužilaštvo

10. Tužilaštvo zahteva nastavak većanja o presudi čim sudija Niang potvrdi da se upoznao sa spisom.

11. Prema rečima tužilaštva, to je jedini način da se zadovolje interesi pravde i žrtava.³⁰ Tužilaštvo smatra da je nastavak većanja na osnovu postojećeg spisa pravičan i ekspeditivan način postupanja. Tužilaštvo prvo napominje da je optuženi imao priliku da osporava dokaze uvrštene u spis.³¹ S druge strane, tužilaštvo primećuje da sudije Međunarodnog suda imaju mogućnost da prouče pismene dokaze, kao i da imaju na raspolaganju audio i video zapise iskaza, na osnovu kojih mogu oceniti ponašanje svedoka na suđenju.³²

12. Tužilaštvo tvrdi da je nastavak postupka na osnovu postojećeg spisa u skladu s dosadašnjom praksom Međunarodnog suda. U prilog svom argumentu tužilaštvo se poziva na situaciju u kojoj je sudija Bonomy zamenio sudiju Maya u predmetu *Tužilac protiv Slobodana Milo{evi}a*, i to nakon završenog izvođenja dokaza tužilaštva.³³ Prema proceni tužilaštva, spis s kojim se mora upoznati sudija Niang znatno je manji od spisa predmeta *Tužilac protiv Slobodana Milo{evi}a*.³⁴ U svakom slučaju, tužilaštvo smatra da odluka o nastavku postupka treba da se donese pre potvrde sudije

²⁷ Mišljenje optuženog, par. 21 i 23.

²⁸ Mišljenje optuženog, p. 15 i 16.

²⁹ Mišljenje optuženog, par. 24 i str. 16.

³⁰ Mišljenje tužilaštva, par. 1 i 2.

³¹ Mišljenje tužilaštva, par. 3.

³² Mišljenje tužilaštva, par. 3.

³³ Mišljenje tužilaštva, par. 4.

³⁴ Mišljenje tužilaštva, par. 5.

Nianga da se upoznao sa spisom; po mišljenju tužilaštva, spekulirati u ovom trenutku o sposobnosti sudije Nianga da se upozna sa spisom preuranjeno je i irelevantno.³⁵

13. Tužilaštvo zatim primećuje da je više veća Međunarodnog suda do sada već odbilo navode o raznim kršenjima prava o kojima optuženi govori u svom Mišljenju.³⁶ Što se tiče odlaganja u ovom postupku, tužilaštvo primećuje da 2011. godine ona nisu ocenjena kao preterana i da ta ocena vredi i danas.³⁷ U svakom slučaju, tužilaštvo tvrdi da svako odlaganje treba da se sagleda u kontekstu ponašanja optuženog, konkretno njegovih brojnih podnesaka podnetih iz obesti, i da pritom moraju da se uzmu u obzir kazne izrečene zbog nepoštovanja Međunarodnog suda.³⁸ Tužilaštvo dodaje da trajanje drugih međunarodnih postupaka, koji su po svom obimu slični predmetu protiv optuženog, nije ocenjeno kao preterano.³⁹

14. I konačno, što se tiče navoda optuženog o pristrasnosti sudije Antonettija i sudije Lattanzi, tužilaštvo napominje da Međunarodnom sudu nije upućen nijedan formalni zahtev u tom smislu.⁴⁰ Tužilaštvo takođe podseća da sudije Međunarodnog suda uživaju čvrstu pretpostavku nepristrasnosti.⁴¹ Tužilaštvo smatra da se za sudiju Antonettija i sudiju Lattanzi ne može smatrati da su pristrasni – ili da ostavljaju utisak pristrasnosti – samo zato što je zaključeno da je sudija Harhoff ostavljao utisak pristrasnosti.⁴²

15. Shodno tome, tužilaštvo od Veća traži da naloži nastavak postupka; da stranama u postupku odobri rok od 14 dana za ulaganje žalbe na odluku o nastavku postupka koja će biti doneta; da nastavi s većanjem o presudi – bez obzira na eventualne žalbe – čim sudija Niang obavesti Veće da se upoznao sa spisom; i da u razumnom roku donese presudu.⁴³

---

³⁵ Mišljenje tužilaštva, par. 6.

³⁶ Mišljenje tužilaštva, par. 7.

³⁷ Mišljenje tužilaštva, par. 8.

³⁸ Mišljenje tužilaštva, par. 8.

³⁹ Mišljenje tužilaštva, par. 8.

⁴⁰ Mišljenje tužilaštva, par. 9.

⁴¹ Mišljenje tužilaštva, par. 9.

⁴² Mišljenje tužilaštva, par. 9.

⁴³ Mišljenje tužilaštva, par. 10.

IV. DISKUSIJA

16. Ovo je za Međunarodni sud potpuno nova situacija. Prilikom razmatranja odluke koju mora da donese, Veće će paziti da se uspostavi pravična ravnoteža između osnovnih prava optuženog s jedne, i interesa pravde, s druge strane, pri čemu je jasno da se to međusobno ne isključuje.

17. Optuženi zahteva obustavu postupka i naknadu štete u iznosu od 12 miliona evra zbog niza kršenja njegovih osnovnih prava, što je narušilo pravičnost postupka. Veće će prvo ispitati kršenja koja su navodno počinjena pre izuzeća sudije Harhoffa (A), a nakon toga će oceniti posledice tog izuzeća (B) i imenovanja sudije Nianga (C) po nastavak postupka. I konačno, Veće će analizirati tvrdnju optuženog da je obaveza Veća bila da mišljenja strana u postupku sasluša na javnom pretresu (D).

A. Navodi o kršenju osnovnih prava optuženog pre izuzeća sudije Harhoffa

1. Navodi o arbitrarnosti i pravnoj nezasnovanosti pritvora i navodi o kršenju prava optuženog da mu se sudi bez nepotrebnog odlaganja

18. Veće napominje da je već u više navrata iznelo svoj stav o ovim pitanjima.

19. Odlukom od 10. februara 2010. po usmenom zahtevu optuženog u vezi sa zloupotrebom postupka,⁴⁴ u kojem je on, između ostalog, govorio o preterano dugom trajanju svog pritvora i rekao da je na početak suđenja čekao pet godina,⁴⁵ Veće je taj zahtev odbilo. Veće je konkretno zaključilo da, s obzirom na složenost predmeta, broj saslušanih svedoka i Veću predloženih dokaza, kao i s obzirom na ponašanje strana u postupku i težinu optužbi kojima se optuženi tereti, pravo optuženog da mu se sudi bez nepotrebnog odlaganja nije prekršeno.⁴⁶

20. Odlukom od 29. septembra 2011.⁴⁷ Veće je odbilo još jedan zahtev optuženog u vezi s istom stvari,⁴⁸ podsetivši da je u svojoj Odluci od 10. februara 2010. u vezi sa zloupotrebom postupka

---

⁴⁴ "Odluka po usmenom zahtevu optuženog u vezi sa zloupotrebom postupka", 10. februar 2010. (javno) (dalje u tekstu: Odluka od 10. februara 2010. u vezi sa zloupotrebom postupka), par. 32.

⁴⁵ Statusna konferencija, T (e), od 20. oktobra 2009, str. 14756 do 14762 (otvorena sednica).

⁴⁶ Odluka od 10. februara 2010. u vezi sa zloupotrebom postupka, par. 28 do 32.

⁴⁷ "Odluka po zahtevu optuženog za obustavu postupka", 29. septembar 2011. (javno) (dalje u tekstu: Odluka od 29. septembra 2011.), par. 32 i 33.

Prevod

naglasilo da je međunarodnom i evropskom sudskom praksom jasno utvrđeno da ne postoji unapred određeni rok nakon kojeg bi se postupak smatrao nepravičnim zbog nepotrebnog odlaganja.⁴⁹ Veće je takođe naglasilo da je više puta pokazalo da neprekidno pazi na to da se poštuju prava odbrane, uključujući i pravo priznato članom 21(4)(c) Statuta.⁵⁰ Veće je, pored toga, napomenulo da optuženi nije zatražio odobrenje da uloži žalbu na Odluku od 10. februara 2010. u vezi sa zloupotrebom postupka niti ponovno razmatranje te odluke od strane Veća. Stoga, uz konstataciju da optuženi nije iskoristio svoje pravo da pobija odluku Veća od 10. februara 2010. u vezi sa zloupotrebom postupka, Veće je odlučilo da će njegove argumente razmatrati samo za period nakon 10. februara 2010.⁵¹ Veće je napomenulo da nakon 10. februara 2010. u postupku nije bilo većih kašnjenja ni odlaganja, i primetilo da mu se optuženi nije obratio zahtevom za privremeno puštanje na slobodu na osnovu pravila 65(B) Pravilnika.⁵² Shodno tome, Veće je bilo mišljenja da mu optuženi, s obzirom na razvoj događaja u ovom predmetu od 10. februara 2010, nije izneo nijedan element koji bi Veću omogućio da zaključi da je došlo do zloupotrebe postupka, a posebno do preterano dugog pritvora.

21. Odlukom od 21. marta 2012. Veće je odbacilo još jedan zahtev optuženog u vezi s ovim, uz konstataciju da je optuženi ponovio argumente koji su već bili odbijeni odlukama od 10. februara 2010. i od 29. septembra 2011.⁵³ U svojoj odluci Veće je napomenulo da optuženi nije pokazao da je prekršeno njegovo pravo na suđenje u razumnom roku, kao ni da je trajanje njegovog pritvora predugo.⁵⁴ Što se tiče potonjeg, Veće je takođe podsetilo na to da optuženi, ako to želi, ima

---

⁴⁸ "Zahtev za obustavu postupka zbog flagrantnog kršenja prava na suđenje u razumnom roku u kontekstu doktrine zloupotrebe postupka", 13. juli 2011. (javno). Ovim zahtevom optuženi je na osnovu doktrine o zloupotrebi postupka od Veća zatražio da njegov postupak obustavi i pritom se pozvao na teška kršenja svojih prava. Konkretno, ustvrdio je da preterano trajanje njegovog pritvora – a da Veće još uvek nije u fazi donošenja presude, kao ni da nije donelo odluku u vezi s trajanjem tog pritvora - predstavlja kršenje njegovog prava na suđenje bez nepotrebnog odlaganja (*ibid.*, par. 15, 16, 19, 20 i 73).

⁴⁹ Odluka od 29. septembra 2011, par. 27.

⁵⁰ Odluka od 29. septembra 2011, par. 27.

⁵¹ Odluka od 29. septembra 2011, par. 28.

⁵² Odluka od 29. septembra 2011, par. 13. Veće je, pored toga, primetilo da se optuženi u svom zahtevu ograničio na to da kritikuje trajanje svog pritvora upoređujući ga s trajanjem pritvora optuženih kojima je suđeno u raznim međunarodnim i državnim jurisdikcijama, i to u predmetima čija složenost ne može da se uporedi s ovim predmetom, i oslanjajući se na brzinu međunarodnih postupaka koji nisu krivičnog karaktera i koji se odvijaju uglavnom bez saslušavanja svedoka. Veće je, pored toga, napomenulo da postoje postupci, konkretno na MKSR, koji su trajali daleko duže od ovog predmeta, a koje je optuženi izbegao da pomene (Odluka od 29. septembra 2011, par. 30).

⁵³ "Odluka po Zahtevu optuženog za naknadu štete na osnovu navoda o kršenju njegovih osnovnih prava tokom boravka u pritvoru", 21. mart 2012. (javno) (Odluka od 21. marta 2012.), par. 91.

⁵⁴ Odluka od 21. marta 2012, par. 92.

Prevod

moгуćnost da podnese obrazloჟeni zahtev za privremeno puštanje na slobodu u skladu s pravilom 65(B) Pravilnika.⁵⁵

22. Dana 20. marta 2012. optuჟeni se Veću obratio usmenim zahtevom za privremeno puštanje na slobodu ustvrdivši da više ne postoje razlozi da se on drჟi u pritvoru s obzirom na to da, po njegovom mišljenju: (i) nema rizika da on pobegne; (ii) ne moჟe da utiće na svedoke jer su svedoci tuჟilaštva već saslušani i (iii) nema rizika da poćini nova krivićna dela za koja bi mogao da bude krivićno gonjen na Međunarodnom sudu jer "nema ratnog stanja na Balkanu".⁵⁶ Dana 23. marta 2012. Veće je odbilo zahtev optuჟenog rekavši da "se nije uverilo da će se optuჟeni, ako bude oslobođen, pojaviti na suđenju prilikom izricanja presude ili, zavisno od slućaja, da će se vratiti u Pritvorsku jedinicu Ujedinjenih nacija u Hagu [...] po isteku određenog perioda, i da, ako bude oslobođen, neće dovesti u opasnost ųrtve, svedoke ili druge osobe".⁵⁷ Pored toga, Veće je napomenulo da je optuჟeni u svom usmenom zahtevu propustio da kaჟe u koju zemlju ųeli da bude privremeno pušten na slobodu i podsetilo na to da je 12. marta 2012, *proprio motu*, naloჟilo Sekretarijatu da imenuje komisiju od tri lekara veštaka koja će dostaviti izveštaj o tome da li je pritvorski reჟim u Pritvorskoj jedinici primeren zdravstvenom stanju optuჟenog.⁵⁸ Ta komisija veštaka je zakljućila da su opremljenost ambulante u Pritvorskoj jedinici Ujedinjenih nacija u Hagu i medicinska nega koja se tamo pruჟa adekvatni i stoga primereni zdravstvenom stanju optuჟenog.⁵⁹

23. ųto se tiće perioda od 21. marta 2012, datuma poslednje odluke kojom se potvrđuje legitimitet trajanja postupka, i 28. avgusta 2013, datuma izuzeća sudije Harhoffa, Veće smatra da je to razuman period većanja o presudi s obzirom na sloჟenost postupka, i to konkretno s obzirom na broj taćaka optuჟnice, kolićinu dokaza, sloჟenost ćinjenica i merodavnog prava.

24. Pošto je već rešeno po zahtevima optuჟenog u vezi s navodima o kršenju njegovog prava na suđenje bez nepotrebnog odlaganja, koji se odnose na period pre Odluke od 21. marta 2012, pitanja u vezi s navodima o tim kršenjima, koja optuჟeni pokreće u svom Mišljenju, nemaju osnova. Pored

⁵⁵ Odluka od 21. marta 2012, par. 92.

⁵⁶ Završna reć, T (e) od 20. marta 2012, str. 17550 do 17551 (otvorena sednica).

⁵⁷ "Odluka po Zahtevu optuჟenog Vojislava ųešelja za privremeno puštanje na slobodu", 23. mart 2012, (javno) (dalje u tekstu: Odluka od 23. marta 2012.), par. 15 i 18.

⁵⁸ Odluka od 23. marta 2012, par. 16 i 17.

⁵⁹ Podnesak sekretara s izveštajem veštaka, 21. maj 2012. (javno), javni dodatak pod naslovom "Izveštaj u skladu s nalogom u vezi s Nalogom da se obavi novo medicinsko veštaćenje" od 12. marta 2012, koji je 5. aprila 2012. izdalo Pretresno veće III, 27. april 2012, str. 2.

Prevod

toga, Veće zaključuje da je period koji je protekao između Odluke od 21. marta 2012. i Odluke od 28. avgusta 2013. razuman rok kojim se ne krši gore pomenuto pravo.

2. Navod o nametanju advokata u pripravnosti protiv volje optuženog i o kršenju njegovog prava da se brani sam

25. Veće podseća na svoju Odluku od 21. marta 2012, u kojoj je konstatovalo da optuženi ne može da tvrdi da je Međunarodni sud prekršio njegovo pravo na samozastupanje.⁶⁰ Veće takođe podseća na svoj zaključak da Međunarodni sud ne može da snosi odgovornost za posledice izbora optuženog da štrajkuje glađu dok je imao na raspolaganju legitimna i regularna pravna sredstva.⁶¹ Veće je već donelo odluku po zahtevu optuženog u vezi s nametanjem advokata u pripravnosti protiv njegove volje, tako da je pitanje koje je optuženi pokrenuo u svom Mišljenju u vezi s tim navodima o kršenju njegovih prava bez osnova.

3. Navod o odbijanju tužilaštva da optuženom obelodani imena zaštićenih svedoka, poverljive informacije i dokumente u štampanoj verziji na jeziku koji razume

26. U vezi s navodom koji se tiče odbijanja tužilaštva da optuženom obelodani poverljive delove izveštaja veštaka, Veće napominje da optuženi nije izneo nijednu pojedinost koja bi omogućila da se identifikuje priroda i sadržaj tih dokumenata. Pored toga, Veće napominje da je pretpretresni sudija već doneo odluke po odgovarajućim zahtevima optuženog.⁶²

27. Što se tiče imena zaštićenih svedoka, Veće napominje da optuženi ne iznosi nijednu pojedinost u prilog svom navodu. Pored toga, Veće podseća da su se pretpretresni sudija, ovo Veće i Žalbeno veće već izjasnili u vezi s pitanjem odgođenog obelodanjivanja identiteta nekih svedoka

⁶⁰ Odluka od 21. marta 2012, par. 18.

⁶¹ Odluka od 21. marta 2012, par. 19.

⁶² V, npr, *Tužilac protiv Vojislava Šešelja*, predmet br. IT-03-67-PT, "Odluka o preispitivanju Odluke pretresnog veća I" od 2. oktobra 2006. godine (Zahtev 286)», 14. jun 2007. (javno): pretpretresni sudija je tužilaštvu naložio da optuženom obelodani neredigovanu verziju Theunensovog izveštaja najkasnije 30 dana pre definitivnog datuma početka suđenja. V. takođe *Tužilac protiv Vojislava Šešelja*, predmet br. IT-03-67-PT, "Odluka po Zahtevu 240 o obelodanjivanju dokumenata", 9. jul 2007. (javno): pretpretresni sudija je delimično odobrio zahtev optuženog i naložio da tužilaštvo obelodani, u najkraćem mogućem roku, u štampanoj verziji i na jeziku koji optuženi razume, izveštaje veštaka dr Osmana Kadića, dr Zorana Stankovića, dr Davora Strinovića, pukovnika Ivana Grujića i Ewe Tabeau.

Prevod

optuženom, i to konkretno, najkasnije 30 dana pre njihovog svedočenja.⁶³ Dakle, Veće zaključuje da je optuženi s tim u vezi iskoristio svoje pravno sredstvo.

28. Što se tiče odbijanja da se optuženom obelodane dokumenti u štampanoj verziji na jeziku koji razume, Veće podseća na Odluku od 21. marta 2012, u kojoj je zaključilo, na osnovu argumenata sličnih onima koji se iznose u Mišljenju optuženog, da ne može da utvrdi nikakvo kršenje nekog prava optuženog.⁶⁴ Veće je zapravo podsetilo da je sekretar Suda 8. decembra 2006. odobrio zahteve optuženog u vezi s dostavljanjem svih dokumenata tužilaštva u štampanoj verziji i na srpskom jeziku,⁶⁵ kao i da je optuženi sistematski i u najkraćim rokovima dobijao prevod na bosanski/hrvatski/srpski svih dokumenata uloženi u spis.⁶⁶

29. Pošto je već doneta odluka po zahtevima optuženog u vezi s odbijanjem tužilaštva da mu obelodanjuje imena zaštićenih svedoka, poverljive informacije, dokumente u štampanoj verziji i na jeziku koji razume, pitanje u vezi s navodima o tom kršenju, pokrenuto u Mišljenju optuženog, je bez osnova.

4. Navodi u vezi s primenom pravila 92ter Pravilnika

30. Veće podseća da su izjave 13 svedoka prihvaćene na osnovu pravila 92ter Pravilnika i da su svi ti svedoci pozvani da daju iskaz pred Većem kako bi potvrdili svoje izjave.⁶⁷ Optuženi je u svom završnom podnesku izneo da "primena tog pravila narušava ne samo načela dokaznog postupka,

⁶³ V, npr, *Tužilac protiv Vojislava Šešelja*, predmet br. IT-03-67-PT, "Odluka u vezi sa usvajanjem zaštitnih mera", 30. avgust 2007. (poverljivo) (dalje u tekstu: Odluka od 30. avgusta 2007.); *Tužilac protiv Vojislava Šešelja*, predmet br. IT-03-67-PT, "Odluka po Zahtevu tužilaštva za ponovno razmatranje Odluke u vezi s usvajanjem zaštitnih mera od 30. avgusta 2007.", 16. oktobar 2007. (poverljivo) (dalje u tekstu: Odluka od 16. oktobra 2007.); "Usmena odluka po Zahtevu za preispitivanje Odluke u vezi sa Zahtevom tužilaštva za preispitivanje Odluke od 30. avgusta 2007. o prihvatanju zaštitnih mera", transkript od 7. novembra 2007, str. 1784 do 1786 (otvorena sednica) (dalje u tekstu: Usmena odluka od 7. novembra 2007.); "Odluka po Zahtevu Vojislava Šešelja za preispitivanje Odluke u vezi sa usvajanjem zaštitnih mera od 30. avgusta 2007. godine", 11. januar 2008. (javno) (dalje u tekstu: Odluka od 11. januara 2008.): Veće je potvrdilo Odluku od 30. avgusta 2007. i Odluku od 16. oktobra 2007. V. takođe *Tužilac protiv Vojislava Šešelja*, predmet br. IT-03-67-AR73.6, "Odluka po Žalbi Vojislava Šešelja na usmenu odluku Pretresnog veća od 7. novembra 2007. godine", 24. januar 2008. (javno): Žalbeno veće je odbilo žalbu optuženog na Usmenu odluku od 7. novembra 2007. zato što optuženi nije pokazao da je Pretresno veće napravilo uočljivu grešku u svojoj diskrecionoj odluci da odobri odgođeno obelodanjivanje identiteta ograničenog broja svedoka optuženom 30 dana pre njihovog svedočenja. Žalbeno veće je uz to bilo mišljenja da pravo optuženog da pripremi svoju odbranu nije podriveno tim odgođenim obelodanjivanjem.

⁶⁴ Odluka od 21. marta 2012, par. 29.

⁶⁵ Odluka, 8. decembar 2006. (poverljivo), priložena u poverljivom dodatku VI "Podneska Sekretarijata u vezi s pitanjima pokrenutim u nalogu o rasporedu Pretresnog veća od 1. decembra 2006.", 15. decembar 2006. (javno, s poverljivim i poverljivim *ex parte* dodacima).

⁶⁶ Odluka od 21. marta 2012, par. 29.

⁶⁷ Svedok VS-021; Svedok VS-1000; Svedok VS-1087; Svedok VS-1105; svedok Fadil Ković; svedok Ibrahim Kujan; Svedok VS-1052; svedok Dragutin Berghofer; svedok Miodrag/Milorad Vojnović; svedok Jelena Radošević; svedok Julka Maretić; Svedok VS-1134; svedok Vesna Bosanac.

Prevod

nego predstavlja svojevrsnu zloupotrebu koja ograničava i uskraćuje pravo odbrane i na taj način dovodi u pitanje fer i pravično suđenje".⁶⁸

31. Optuženi je odbio da unakrsno ispituje te svedoke iz principijelnih razloga.⁶⁹ U svakom slučaju, optuženi je ustvrdio da, čak i da se upustio u to da koristi pravo da te svedoke unakrsno ispituje u ograničenom vremenu u skladu s pravilom 92ter Pravilnika, on nikada ne bi mogao da proveri sve navode iz tih izjava.⁷⁰ Osim toga, optuženi je već ukazao na to da je ovo pravilo dodato u Pravilnik nakon što se on predao Međunarodnom sudu i da stoga ne bi smelo da se primenjuje u njegovom predmetu, u skladu s pravilom 6(D) Pravilnika, koje zabranjuje retroaktivnu primenu pravila.⁷¹

32. Veće smatra da su argumenti optuženog bez osnova. Pre svega, Veće podseća da pravilo 92ter Pravilnika dopušta prihvatanje pismenih izjava ili transkripata svedočenja datih u nekom drugom predmetu pred Međunarodnim sudom, pod uslovom da osobe koje su dale te izjave ili iskaze kasnije budu pozvane da svedoče kako bi u sudnici potvrdile istinitost svojih reči i kako bi mogle da budu unakrsno ispitane.⁷² Ova procedura se primenjuje, pod kontrolom Veća, kako bi se osigurala efikasnost i jasnoća i da bi se izbegla nepotrebna ponavljanja i iznošenje nebitnih informacija.⁷³

33. Pored toga, Žalbena veće je bilo mišljenja da « [u] slučajevima kada je svedok prisutan pred Sudom i usmeno potvrđuje tačnost izjave, ne može se smatrati da je iskaz koji se uvrštava u spis sastavljen isključivo u pismenom obliku [...]. Svedočenje svedoka čini kombinacija usmenog i

⁶⁸ Završni podnesak optuženog, str. 11, 12, 318 i 319.

⁶⁹ Završni podnesak optuženog, str. 11. V. npr. pitanja u vezi s procedurom, T (e) od 5. marta 2008, str. 4561; Svedok VS-1000, T (e) od 11. decembra 2008, str. 12985 (delimično zatvorena sednica); Svedok VS-1134, T (e) od 15. oktobra 2008, str. 10793; Svedok VS-1105, T (e) od 16. jula 2008, str. 9513 i 9514; "Redigovana verzija poverljive Odluke po objedinjenom zahtevu tužioca na osnovu pravila 89(F), 92bis i 92quater Pravilnika o postupku i dokazima" od 7. januara 2008, 21. februar 2008. (javno) (dalje u tekstu: Odluka od 21. februara 2008.), par. 19 do 21, gdje se upućuje na "Zahtev prof. dr Vojislava Šešelja da Pretresno veće odbaci sve zahteve tužilaštva za primenu pravila 92bis, 92ter, i 92quater jer bi to značilo retroaktivnu primenu u njegovom slučaju", 5. decembar 2007. (javno).

⁷⁰ Završni podnesak optuženog, str. 12.

⁷¹ Završni podnesak optuženog, str. 12.

⁷² Pravilo 92ter(A) Pravilnika; v. takođe *Tužilac protiv Vojislava Šešelja*, predmet br. IT-03-67-PT, "Nalog o smernicama za izvođenje dokaza i ponašanje strana tokom postupka, javni dokument", 15. novembar 2007. (javno), dodatak Nalogu, par. 29. Veće podseća da, generalno govoreći, kada jedna strana u postupku pozove nekog svedoka na osnovu pravila 92ter Pravilnika, ona na pretresu čita rezime iskaza svedoka, koji nema nikakvu dokaznu vrednost. Strana u postupku nakon toga može da sprovede kratko glavno ispitivanje kako bi razjasnila ili rasvetlila neke konkretne tačke iz svedočenja.

⁷³ *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-PT, "Nalog u vezi s procedurom za vođenje sudskog postupka", 8. oktobar 2009. (javno), Dodatak, par. L.

Prevod

pismenog iskaza".⁷⁴ Žalbeno veće je takođe napomenulo da "pojavljivanje svedoka na sudu kako bi usmeno potvrdio tačnost izjave ponuđene kao dokaz jeste samo po sebi važna garancija, jer svedok potvrđuje tačnost izjave pred sudom i stoji na raspolaganju da odgovori na pitanja Veća".⁷⁵

34. Pored toga, Pravilnik optuženom izričito daje pravo da unakrsno ispituje svedoke koji svedoče na osnovu pravila 92ter Pravilnika. U ovom slučaju, optuženi – budući da je odbio da iskoristi to pravo⁷⁶ - ne može da tvrdi da nije mogao da proveri tvrdnje sadržane u izjavama dotičnih svedoka.

35. I konačno, Veće je već jasno reklo da odredbe pravila 92ter Pravilnika, ako se ne dokaže da su prava optuženog povređena, mogu da se primenjuju retroaktivno.⁷⁷ Veće je zaključilo da optuženi usled usvajanja odredbi tog pravila nije pretrpeo nikakvu štetu jer je više od godinu dana unapred bio obavešten o tome da će tužilac imati mogućnost da iskoristi novu proceduru, kao i zbog toga što se njemu priznaju ista prava i mogao je da zatraži primenu pravila 92ter Pravilnika prilikom izvođenja dokaza odbrane.⁷⁸ U svom završnom podnesku optuženi je samo ponovio argumente koje je Veće odbilo Odlukom od 21. februara 2008, pri čemu nije pokazao da je obrazloženje te odluke bilo pogrešno.

36. Budući da je već doneta odluka po zahtevima optuženog u vezi s primenom pravila 92ter Pravilnika, pitanja koja su u vezi s tim pokrenuta u Mišljenju optuženog su bez osnova.

5. Navod o pogrešnoj dodeli zaštitnih mera za više od pola svedoka koji su bili žrtve pritisaka predstavnika tužilaštva

37. U vezi s navodima o pogrešnoj dodeli zaštitnih mera, Veće podseća da je optuženi dostavio više zahteva kojima traži preispitivanje odluka o dodeli zaštitnih mera ili poništenje naloženih

⁷⁴ *Tužilac protiv Slobodana Miloševića*, predmet br. IT-02-54-AR73.4, "Odluka po interlokutornoj žalbi u vezi s prihvatanjem glavnih iskaza u pismenom obliku", 30. septembar 2003. (javno) (dalje u tekstu: Odluka u predmetu *S. Milošević* od 30. septembra 2003.), par. 16.

⁷⁵ "Odluka u predmetu *S. Milošević* od 30. septembra 2003", par. 19.

⁷⁶ Veće je optuženom skrenulo pažnju na činjenicu da bi se, ako on sebe liši mogućnosti da unakrsno ispituje, mogao lišiti i potencijalno korisnih elemenata za svoju odbranu koje neće biti u poziciji da iskoristi, te da je to njegov izbor koji nije bez rizika (v. pitanja u vezi s procedurom, T (e) od 5. marta 2008, str. 4562).

⁷⁷ Odluka od 21. februara 2008, par. 33 i 34, uz referencu na pravilo 6(D) Pravilnika.

⁷⁸ Odluka od 21. februara 2008, par. 35 do 37.

Prevod

zaštitnih mera⁷⁹ i da je Veće u vezi s tim zahtevima već donelo odluke.⁸⁰ Budući da su već donete odluke po zahtevima optuženog u vezi s dodelom zaštitnih mera svedocima, pitanje koje se s tim u vezi pokreće u Mišljenju optuženog je bez osnova.

38. Što se tiče navoda o pritiscima na svedoke koje su vršili predstavnici tužilaštva, Veće podseća na Odluku od 10. februara 2010, u kojoj je napomenulo da je taj navod, sličan onom koji se iznosi u Mišljenju optuženog, već bio predmet više zahteva optuženog, po kojima je Veće donelo odluku.⁸¹ S druge strane, Veće podseća da je 29. juna 2010. sekretaru Suda naložilo da imenuje jednog *amicus curiae* sa zadatkom da sprovede istragu u vezi s navodima koje je izneo optuženi o zastrašivanju ili vršenju pritiska na svedoke od strane određenih istražitelja tužilaštva.⁸² Dana 28. oktobra 2011. Veće je zavelo javnu redigovanu verziju izveštaja *amicus curiae* i naložilo stranama u postupku da dostave svoje napomene.⁸³ U izveštaju, *amicus curiae* je zaključio da ne postoje osnovi za pokretanje postupka zbog nepoštovanja suda protiv određenih istražitelja tužilaštva.⁸⁴ U Odluci od 22. decembra 2011. Veće je većinom glasova odlučilo, uz delimično suprotno mišljenje sudije Lattanzi, da ne obelodanjuje *inter partes* verziju izveštaja *amicus curiae*, odbilo zahtev optuženog za pokretanje postupka za nepoštovanje suda protiv određenih istražitelja tužilaštva i odbacilo zahtev tužilaštva za uvrštavanje u spis javne verzije pomenutog izveštaja.⁸⁵

⁷⁹ V, npr, *Tužilac protiv Vojislava Šešelja*, predmet br. IT-03-67-PT, "Zahtev prof. dr Vojislava Šešelja za preispitivanje u vezi sa usvajanjem zaštitnih mera od 30. avgusta 2007", 9. novembar 2007. (poverljivo) (dalje u tekstu: Zahtev od 9. novembra 2007.): optuženi u tom zahtevu traži preispitivanje Odluke od 30. avgusta 2007. Optuženi tako traži da se, uz izuzetak zaštitnih mera za žrtve seksualnog nasilja, ukinu naložene zaštitne mere budući da su neprimjenjive, pogrešne i krše njegovo pravo na pravičan postupak (dalje u tekstu: Zahtev od 9. novembra 2007, par. 7, 8 i 10). V. takođe "Zahtev prof. dr Vojislava Šešelja da Pretresno veće III naloži ukidanje svih zaštitnih mera za svedoke tužilaštva koji nisu žrtve, ukine održavanje zatvorenih sednica i za svedoke gde ostanu zaštitne mere naloži ukidanje zatvorenih sednica", 19. maj 2008. (dalje u tekstu: Zahtev od 19. maja 2008.): optuženi konkretno od Veća traži ukidanje svih zaštitnih mera dodeljenih svedocima koji nisu žrtve (dalje u tekstu: Zahtev od 19. maja 2008, str. 7 i 8).

⁸⁰ V, npr, Odluka od 11. januara 2008. i Odluka po zahtevu optuženog da se ukinu zaštitne mere (Podnesak br. 389), 23. jun 2008. (javno).

⁸¹ Odluka od 10. februara 2010. u vezi sa zloupotrebom postupka, par. 25. V. *Tužilac protiv Vojislava Šešelja*, predmet br. IT-03-67-PT, "Nalog po Zahtevu Vojislava Šešelja za pokretanje postupka za nepoštovanje suda", 11. jun 2007. (javno); *Tužilac protiv Vojislava Šešelja*, predmet br. IT-03-67-PT, "Odluka po Zahtevu optuženog za preispitivanje Naloga od 15. maja 2007", 13. avgust 2007. (javno); "Odluka po zahtevima tužioca i optuženog za pokretanje postupka za nepoštovanje suda protiv gđe Dahl (iz tužilaštva) i g. Vučića (saradnika optuženog)", 10. jun 2008. (poverljivo); "Odluka po podnescima optuženog br. 382 i 386 kojima se traži pokretanje postupka za nepoštovanje suda protiv Paola Pastore-Stocchijsa", 18. novembar 2008. (poverljivo).

⁸² "Redigovana verzija Odluke o preispitivanju Odluke od 15. maja 2007. po Zahtevu Vojislava Šešelja za postupak za nepoštovanje suda protiv Carle del Ponte, Hildegard Uertz-Retzlaff i Daniela Saxona", 29. jun 2010. (javno), str. 8 i 9.

⁸³ "Odluka da se iznova zavede javna redigovana verzija izveštaja *amicus curiae*, 28. oktobar 2011." (javno) (dalje u tekstu: Odluka od 28. oktobra 2011.), str. 2.

⁸⁴ Dodatak Odluci od 28. oktobra 2011, str. 240.

⁸⁵ "Odluka po Zahtevu Vojislava Šešelja za pokretanje postupka za nepoštovanje suda protiv Carle del Ponte, Hildegard Uertz-Retzlaff i Daniela Saxona, kao i po zahtevima koje je shodno tome podnelo tužilaštvo, 22. decembar 2011. (javno, s izdvojenim mišljenjem sudije Jean-Claudea Antonettija, predsedavajućeg sudije, i delimično suprotnim mišljenjem sudije Flavije Lattanzi u javnom dodatku i s izdvojenim mišljenjem sudije Jean-Claudea Antonettija, predsedavajućeg sudije, u poverljivoj i *ex parte* dodatku u odnosu na obe strane u postupku)", str. 9.

Prevod

Dana 25. januara 2012. Veće je odbilo zahtev tužilaštva za odobrenje da uloži žalbu na Odluku od 22. decembra 2011.⁸⁶ Budući da je doneta odluka po zahtevima optuženog u vezi s navodima o pritiscima na svedoke koje su izvršili predstavnici tužilaštva, pitanje u vezi s tim navodnim kršenjima, koje je pokrenuto u Mišljenju optuženog, je bez osnova.

39. Pored toga, optuženi navodi da je dokazao da su najmanje 55 svedoka tužilaštva lažni svedoci.⁸⁷ Veće napominje da se u Mišljenju optuženog ne iznose detaljne informacije koje bi omogućile da se utvrdi koji su to svedoci. Shodno tome, Veće ne može da proveri istinitost navoda, a ne može ni da utvrdi da li je ovde reč o istim osobama na koje se odnosi Odluka od 22. decembra 2011. u vezi sa zahtevom Vojislava Šešelja da se pokrene postupak zbog lažnog svedočenja protiv nekih svedoka tužilaštva.⁸⁸

6. Argumenti optuženog u vezi s postupcima za nepoštovanje Međunarodnog suda

40. Veće primećuje da se već izjasnilo o ovim pitanjima u Odluci od 21. marta 2012.⁸⁹

41. U prvom postupku za nepoštovanje suda o kojem govori optuženi Pretresno veće II je Presudom od 24. jula 2009. optuženog proglasilo krivim za nepoštovanje Međunarodnog suda i izreklo mu kaznu zatvora od 15 meseci zato što je namerno i svesno ometao sprovođenje pravde tako što je obelodanio poverljive informacije u vezi s tri svedoka, a u knjizi čiji je autor obelodanio delove pismene izjave jednog od tih svedoka, kršeći time zaštitne mere koje je naložilo Veće.⁹⁰ Drugostepenom presudom od 19. maja 2010. Žalbena veće je odbilo žalbu optuženog i potvrdilo kaznu koja mu je izrečena.⁹¹

42. Što se tiče drugog postupka za nepoštovanje suda, Veće napominje da je Presudom od 31. oktobra 2011. Pretresno veće II optuženog proglasilo krivim za nepoštovanje Međunarodnog suda i izreklo mu kaznu zatvora od 18 meseci zato što je namerno i svesno ometao sprovođenje pravde tako

⁸⁶ "Odluka po zahtevu tužilaštva za odobrenje da uloži žalbu na Odluku od 22. decembra 2011. godine", 25. januar 2012. (javno),

⁸⁷ Mišljenje optuženog, par. 15.

⁸⁸ "Odluka po Zahtevu Vojislava Šešelja za pokretanje postupka zbog davanja lažnog iskaza protiv nekih svedoka tužilaštva, 22. decembar 2011." (poverljivo) (dalje u tekstu: Odluka od 22. decembra 2011).

⁸⁹ Odluka od 21. marta 2012, par. 93 do 97.

⁹⁰ *Tužilac protiv Vojislava Šešelja*, predmet br. IT-03-67-R77.2-A, "Presuda po navodima o nepoštovanju suda", 24. juli 2009. (poverljivo, javna redigovana verzija zavedena je istog datuma) (dalje u tekstu: Presuda od 24. jula 2009.).

⁹¹ *Tužilac protiv Vojislava Šešelja*, predmet br. IT-03-67-R77.2-A, Presuda, 19. maj 2010. (javna redigovana verzija) (dalje u tekstu: Drugostepena presuda od 19. maja 2010).

Prevod

što je u knjizi čiji je autor obelodanio poverljive informacije u vezi s deset zaštićenih svedoka, kršeći zaštitne mere koje je naložilo Veće.⁹² Drugostepenom presudom od 28. novembra 2012. Žalbeno veće je potvrdilo zatvorsku kaznu od 18 meseci izrečenu optuženom.⁹³

43. U trećem postupku za nepoštovanje suda optuženom je stavljeno na teret da je namerno i svesno ometao sprovođenje pravde zato što nije postupio u skladu s više naloga i odluka kojima je Veće od njega zatražilo da sa svog vebajta ukloni dokumente koji sadrže poverljive informacije u vezi s određenim brojem zaštićenih svedoka.⁹⁴ Veće konstatuje da je Pretresno veće II Presudom od 28. juna 2012. proglasilo optuženog krivim zbog nepoštovanja Međunarodnog suda i izreklo mu, većinom glasova, uz suprotno mišljenje sudije Trechsela, jedinstvenu kaznu zatvora od dve godine.⁹⁵ Drugostepenom presudom od 30. maja 2013. Žalbeno veće je odbilo žalbu optuženog u celosti i potvrdilo kaznu koja mu je izrečena.⁹⁶

44. Veće zaključuje da, s obzirom na pravni osnov i sadržaj odluka donesenih tokom tri postupka za nepoštovanje suda - kao što je već napomenulo u Odluci od 21. maja 2012. – nije nadležno da preispituje odluke i presude koje su donela druga prvostepena veća.

7. Navodi u vezi s političkim karakterom optužnice protiv optuženog

45. Veće napominje da je ovo pitanje već bilo predmet više zahteva optuženog, koje je Veće odbilo.⁹⁷ Budući da je već doneta odluka po zahtevu optuženog u vezi s političkim karakterom Optužnice, pitanje koje je s tim u vezi pokrenuto u Mišljenju optuženog je bez osnova.

⁹² *Tužilac protiv Vojislava Šešelja*, predmet br. IT-03-67-R77.3, Presuda, 31. oktobar 2011. (poverljivo) (dalje u tekstu: Presuda od 31. oktobra 2011).

⁹³ *Tužilac protiv Vojislava Šešelja*, predmet br. IT-03-67-R77.3-A, Presuda, 28. novembar 2012. (javno) (dalje u tekstu: Drugostepena presuda od 28. novembra 2012). Žalbeno veće je uz ostalo konstatovalo da je optuženi proveo u zatvoru više od ukupno 15 meseci, što je kazna izrečena u prvom predmetu za nepoštovanje suda br. IT-03-67-R77.2, i više od 18 meseci, što je kazna izrečena u drugom predmetu, te da je stoga ta kazna već izdržana.

⁹⁴ *Tužilac protiv Vojislava Šešelja*, predmet br. IT-03-67-R77.4, "Treća odluka u vezi s tim što poverljive informacije nisu uklonjene s vebajta dostupnog javnosti i izmenjeni nalog umesto optužnice", 29. mart 2012. (poverljivo).

⁹⁵ *Tužilac protiv Vojislava Šešelja*, predmet br. IT-03-67-R77.4, Javna redigovana verzija presude od 28. juna 2012, 28. jun 2012. (javno).

⁹⁶ *Tužilac protiv Vojislava Šešelja*, predmet br. IT-03-67-R77.4-A, Javna redigovana verzija drugostepene presude zbog nepoštovanja suda, 30. maj 2013. (javno).

⁹⁷ V. "Odluka po Zahtevu optuženog da se odbace sve optužbe protiv njega i po dopuni tog zahteva (podnesci br 387 i 391)", 18. septembar 2008. (javno) (dalje u tekstu: Odluka od 18. septembra 2008.) i Odluka od 10. februara 2010. u vezi sa zloupotrebom postupka, par. 24.

Prevod

8. Navodi o nepreciznim optužbama koje se stavljaju na teret optuženom

46. Veće napominje da je Žalbeno veće u Odluci od 15. juna 2006. već zaključilo da

navodi g. Šešelja u vezi s konstatacijom Žalbenog veća da "ima situacija kada se u jednoj državi odvija oružani sukob, pa civili koji pripadaju jednoj od zaraćenih strana, a žive u drugoj državi, postaju žrtve rasprostranjenog i sistematskog napada koji je rezultat tog oružanog sukoba" i u vezi s tim što u paragrafima 12, 31 i 33 Optužnice nije konkretno navedeno da je postojao sistematski ili rasprostranjeni napad na civile su obesni. Konkretno, u Optužnici se jasno vidi da tužilaštvo, u vezi s optužbama protiv g. Šešelja za zločine protiv čovečnosti, navodi da je u vreme na koje se odnosi Optužnica na teritoriji Vojvodine postojao rasprostranjeni ili sistematski napad na civilno stanovništvo.⁹⁸

47. Pored toga, u Odluci po pravilu 98bis Pravilnika Veće je bilo mišljenja "da u fazi donošenja odluke po pravilu 98bis raspolaže mnogobrojnim dokazima ... koji razumnom sudiji omogućuju da van svake razumne sumnje zaključi da su se krivična dela, za koja se tereti u tački 1 u vezi s progonom kao zločinom protiv čovečnosti i u tačkama 10 i 11 u vezi s progonima i prisilnim premeštanjem kao zločinima protiv čovečnosti, odigrala u okviru opšteg napada na civilno nesrpsko stanovništvo, sa ciljem da se oni proteraju ... iz određenih delova Vojvodine u Srbiji."⁹⁹ Budući da je već doneta odluka po ovom zahtevu, pitanje koje je u vezi s tim pokrenuto u Mišljenju optuženog je bez osnova.

B. Posledice izuzeća sudije Harhoffa po nastavak postupka

1. Posledice zaključka Komisije u vezi s utiskom pristrasnosti sudije Harhoffa na dokaze u spisu

48. Veće napominje da optuženi nije izneo ništa precizno što bi Veću omogućilo da identifikuje na koje je to odluke Veća u vezi s dokazima sudija Harhoff na bilo koji način uticao. U svakom slučaju, Veće smatra da, što se tiče ukupnog spisa, ništa u ovom času ne ukazuje na to da je zasedanjem sudije Harhoffa u Veću koje je odlučivalo o dokazima moglo da se naruši pravo optuženog na pravičan postupak.

⁹⁸ *Tužilac protiv Vojislava Šešelja*, predmet br. IT-03-67-AR72.1, "Odluka po zahtevu za preispitivanje odluke po interlokutornoj žalbi po pitanju nadležnosti od 31. avgusta 2004. godine", 15. jun 2006. (javno) (dalje u tekstu: Odluka od 15. juna 2006.), par. 22.

⁹⁹ Usmena odluka na osnovu pravila 98bis Pravilnika, T(e) od 4. maja 2011, otvorena sednica, str. 16840 do 16842.

Prevod

2. Navodi o pristrasnosti sudije Antonettija i sudije Lattanzi

49. Na početku, Veće primećuje da optuženi nije dostavio nikakav formalan zahtev u vezi s izuzećem sudije Antonettija i sudije Lattanzi i da takav navod iznosi isključivo u okviru rasprave o tome na koji bi način postupak trebalo da se nastavi.

50. Veće konstatuje da optuženi u prilog svojoj tvrdnji iznosi samo postojanje razumne sumnje u vezi sa pristrasnošću sudije Antonettija i sudije Lattanzi, što nije kriterijum za ocenjivanje pitanja da li takva pristrasnost postoji ili ne. Veće podseća da sudije uživaju prezumpciju nepristrasnosti koja se ne može tek tako pobiti.¹⁰⁰ Prema tome, po mišljenju Veća, s te tačke gledišta nema prepreka za nastavak postupka.

C. Posledice imenovanja sudije Nianga po nastavak postupka

1. Posledice imenovanja sudije Nianga u fazi većanja o presudi

51. Prvo treba da se jasno kaže da novi sudija neće odmah početi da veća sa svojim kolegama. On prvo mora da se upozna s postupkom i mora da potvrdi da se s postupkom upoznao pre no što počne s većanjem.

52. U proceduralnom kontekstu koji je specifičan za ovu situaciju Žalbena veće je formulisalo načela čija je svrha da garantuju pravičnost postupka u slučaju zamene sudije tokom trajanja postupka. Žalbena veće je naglasilo da je u načelu poželjno da sve troje sudija budu prisutni na suđenju prilikom svedočenja svih svedoka.¹⁰¹ Međutim, Žalbena veće je preciziralo da je pritom reč o opštem, a ne apsolutnom principu te da u vezi s njim postoje izuzeci.¹⁰² Žalbena veće je s tim u vezi naglasilo da postoje sredstva koja novom sudiji omogućavaju da ocenjuje svedočenja saslušana bez njegovog prisustva, a posebno ponašanje svedoka na suđenju.¹⁰³ Između ostalog, Žalbena veće

¹⁰⁰ V. npr: *Tharcisse Renzaho protiv tužioca*, predmet br. ICTR-97-31-A, Drugostepena presuda, 1. april 2011. (javno), par. 21.

¹⁰¹ *Tužilac protiv Pauline Nyiramasuhuko*, predmet br. ICTR-98-42-A15bis, "Odluka u vezi s postupkom po pravilu 15bis (D)", 24. septembar 2003. (javno), par. 25; *Tužilac protiv Aloysa Simbe*, predmet br. ICTR-01-76-A, Drugostepena presuda, 27. novembar 2007. (javno), par. 103.

¹⁰² *Tužilac protiv Pauline Nyiramasuhuko*, predmet br. ICTR-98-42-A15bis, Odluka u vezi s postupkom po pravilu 15bis (D), 24. septembar 2003. (javno), par. 25; *Tužilac protiv Aloysa Simbe*, predmet br. ICTR-01-76-A, Arrêt, 27. novembar 2007. (javno), par. 103.

¹⁰³ *Tužilac protiv Pauline Nyiramasuhuko*, predmet br. ICTR-98-42-A15bis, Odluka u vezi s postupkom po pravilu 15bis (D), 24. septembar 2003. (javno), par. 25.

Prevod

je pomenulo video snimke iskaza svedoka.¹⁰⁴ I konačno, Žalbeno veće nije smatralo da bi bilo korisno utvrđivati postojanje čvrsto definisane veze između broja već saslušanih svedoka i ovlašćenja da se naloži nastavak postupka.¹⁰⁵

53. Veće primećuje da će u ovom predmetu video-snimci sudiji Niangu pomoći da vidi kakvo je bilo ponašanje svedoka na suđenju i da oceni njihovu verodostojnost. Dakle, sudija Niang mora da utvrdi da li je s obzirom na te snimke u stanju da se na zadovoljavajući način upozna sa spisom.

54. Što se tiče pitanja koja novi sudija nije mogao da postavi već saslušanim svedocima, Veće primećuje da je Žalbeno veće pomenulo mogućnost da novoimenovano pretresno veće ponovo pozove svedoke da svedoče kako bi se novom sudiji omogućilo da proveriti određene elemente u vezi s verodostojnošću tih svedoka.¹⁰⁶

55. S obzirom na sve gore rečeno, Veće zaključuje da imenovanje sudije Nianga u fazi većanja o presudi ne predstavlja prepreku za nastavak postupka.

2. Posledice odlaganja potrebnog da bi se sudija Niang upoznao sa spisom

56. Veće smatra da je u ovoj fazi preuranjeno pitati se o posledicama odlaganja potrebnog da bi se sudija Niang upoznao sa spisom. Prema tome, Veće s tim u vezi zaključuje da u ovom trenutku odlaganje potrebno da bi se sudija Niang upoznao sa spisom ne predstavlja prepreku za nastavak postupka. Veće je garant prava optuženog i nastaviće da se stara da mu se sudi bez nepotrebnog odlaganja. Veće će neprestano garantovati poštovanje prava optuženog da mu se sudi bez nepotrebnog odlaganja i, ako to bude potrebno, preduzeće nužne mere da ispravi svaki eventualni propust.

¹⁰⁴ *Tužilac protiv Édouarda Karemere*, predmet br. ICTR-98-44-AR15bis.3, Odluka po žalbi na osnovu pravila 15bis(D), 20. april 2007. (javno), par. 43 i 45.

¹⁰⁵ *Tužilac protiv Pauline Nyiramasuhuko*, predmet br. ICTR-98-42-A15bis, Odluka u vezi s postupkom po pravilu 15bis (D), 24. septembar 2003. (javno), par. 27.

¹⁰⁶ *Tužilac protiv Pauline Nyiramasuhuko*, predmet br. ICTR-98-42-A15bis, Odluka u vezi s postupkom po pravilu 15bis (D), 24. septembar 2003. (javno), par. 34 i 35.

*Prevod***D. Navod o obavezi da se mišljenja strana saslušaju na javnom pretresu**

57. Prvo, Veće podseća da se pravilo 65bis(A) Pravilnika, pod naslovom "Statusne konferencije", primenjuje samo u pretpretresnoj fazi¹⁰⁷ i da, pored toga, ne postoji nijedan pravni izvor koji bi Veće obavezivao da u fazi većanja periodično saziva javne sednice.

58. Drugo, na osnovu naloga koje je izdao vršilac dužnosti predsednika Suda, Veće konstatuje da je vršilac dužnosti predsednika u vezi s konsultovanjem optuženog od strane sudija Veća koje i dalje rešavaju u predmetu zatražio samo da "se konsultuju s optuženim po pitanju da li da se ponovi pretres ili da se postupak nastavi", čime je dvojici preostalih sudija prepustio da utvrde način na koji će se konsultovati s optuženim.¹⁰⁸

59. Prema tome, Veće zaključuje da je konsultovanje s optuženim sprovedeno na propisan način. Veće će se pobrinuti da sazove administrativno zasedanje kada to bude potrebno zbog okolnosti vezanih za garantovanje prava optuženog.

E. ZAKLJUČAK

60. S obzirom na to da je Veće utvrdilo da u ovoj fazi nije bilo nikakvih kršenja osnovnih prava optuženog, Veće smatra da je zahtev za obustavu postupka neosnovan i stoga ocenjuje da su s tim povezani zahtevi za odštetu i puštanje na slobodu bespredmetni.

61. S obzirom na sve rečeno, Veće zaključuje da u ovom predmetu nema prepreka da se postupak nastavi. S obzirom na *sui generis* karakter ove situacije do koje je došlo usled zamene jednog sudije u Veću dva meseca pre donošenja presude, Veće smatra da je u interesu pravde, a posebno pravičnosti postupka, da postupak nastavi da teče od trenutka kada je pretres proglašen završenim.

---

¹⁰⁷ Administrativni pretres, T (e) od 7. februara 2012, str. 17065.

¹⁰⁸ Nalog vršioca dužnosti predsednika Suda od 3. septembra 2013, str. 2.

*Prevod***V. DISPOZITIV**

IZ TIH RAZLOGA i na osnovu pravila 54 Pravilnika,

VEĆE, jednoglasno,

NALAŽE nastavak postupka od trenutka proglašenja pretresa završenim, i to kada sudija Niang završi s upoznavanjem sa spisom i o tome obavesti Veće, koje će s tim u vezi doneti odluku,

ODBIJA sve zahteve optuženog koji su tome protivni ili su s tim povezani.

Sudija Antonetti i sudija Niang prilažu svoja izdvojena mišljenja.

/potpis na originalu/

Jean-Claude Antonetti,

predsedavajući

Dana 13. decembra 2013.

U Hagu,
Holandija

[pečat Međunarodnog suda]

Prevod

IZDVOJENO SAGLASNO MIŠLJENJE SUDIJE ANTONETTIJA UZ ODLUKU O NASTAVKU POSTUPKA

Optuženi **Vojislav Šešelj** je do danas u pritvoru proveo više od **deset godina**. Uprkos svim nastojanjima sudija, nalazimo se u situaciji u kojoj presuda, u najboljem slučaju, može da bude doneta tek za nekoliko mjeseci, a u najgorem slučaju za nekoliko godina, čime se pritvor optuženog produžava za isto toliko vremena.

Svestan **imperativa** koji mi je zadat **svečanom izjavom**, imam dužnost da radim nastojeći da nađem najbolje rešenje kojim će se istovremeno garantovati **ekspeditivnost suđenja i prava optuženog**.

Ovo rešenje, koje je Veće danas usvojilo naloživši nastavak većanja, nesumnjivo je jedino realno rešenje. Svako drugo rešenje imalo bi ozbiljne posledice po položaj optuženog koji na presudu čeka od **24. februara 2003.**

Na traženje Veća,¹⁰⁹ strane u postupku su dostavile svoje pismene podneske u vezi s ključnim pitanjem, pitanjem **nastavka postupka**.¹¹⁰

1. Istorijat postupka

Pretnes je zaključen 20. marta 2012., a Veće je, u starom sastavu, **već počelo s većanjem** i smatralo je potrebnim da izda nalog o rasporedu, kojim je bilo predviđeno da presuda bude doneta **30. oktobra 2013. u 09:00 časova**.¹¹¹

U momentu kada je do konačnog zaključenja ovog postupka, koji je otpočeo **24. februara 2003.** prvim stupanjem **Vojislava Šešelja** pred Sud, ostalo samo nekoliko nedelja, jedan od sudija Veća je 6. juna 2013. grupi svojih bliskih prijatelja elektronskom poštom uputio pismo koje su zatim, ne njegovom voljom, objavile jedne danske novine i tako povredile tajnost privatne prepiske.

Nakon što je to pismo objavljeno, optuženi **Vojislav Šešelj** je, iako je znao da će presuda biti doneta za nekoliko nedelja, smatrao potrebnim da u kontekstu **pravičnosti postupka** podnese zahtev za izuzeće sudije koji je već učestvovao u većanju.¹¹²

Budući da je odluka Komisije sudija **merodavna**, odnosno da je **po toj stvari presuđeno**,¹¹³ uzdržavam se od komentara i samo konstatujem njene posledice, naime, da je **sudija Harhoff zamenjen sudijom Niangom**.

¹⁰⁹ "Odluka kojom se strane u postupku pozivaju da dostave svoje mišljenje o nastavku postupka", javno, 13. novembar 2013.

¹¹⁰ "Mišljenje povodom odluke Pretresnog veća III o nastavku postupka", javno, 20. novembar 2013. [**Mišljenje optuženog**];

"Podnesak tužilaštva o nastavku postupka", javno, 29. novembar 2013. [**Mišljenje tužilaštva**]

¹¹¹ "Nalog o rasporedu", javno, 12. april 2013.

¹¹² "Zahtev prof. dr Vojislava Šešelja za izuzeće sudije Frederika Harhoffa", javno, 1. jul 2013.

Prevod

U obe odluke Komisije, donete većinom glasova (jedan sudija imao je suprotno mišljenje) i s obrazloženjima, jasno je rečeno da postoji **utisak pristrasnosti** i da je to bio razlog za izuzeće.

2. Pismeni podnesci strana u postupku

Vojislav Šešelj se izjasnio za to da se **postupak obustavi**, da **on odmah bude pušten na slobodu** i da mu se kao odšteta isplati **iznos od 12 miliona evra**.

Što se tiče određivanja početne tačke za dalje odvijanje postupka, njegov je stav, po svemu sudeći, da treba primeniti odredbe pravila 15*bis* Pravilnika o postupku i dokazima i da ovo Veće treba da podnese **izveštaj sudiji Agiusu, potpredsedniku Međunarodnog suda**, koji je jedini nadležan u pogledu budućeg postupanja.

S druge strane, **tužilaštvo** se 29. novembra 2013. jasno opredelilo za **nastavak već započetog većanja** nakon perioda koji je **sudiji Niangu** potreban da se upozna s predmetom, po uzoru na ranije predmete (predmeti *Milošević* i *Krajišnik*).

Pošto se radi o tako važnom pitanju, smatram potrebnim da u **ovom izdvojenom saglasnom mišljenju** iznesem svoje gledište, uzimajući u obzir faktore važne za nastavak postupka.

3. Kontaminacija

Optuženi **Vojislav Šešelj** u svom Mišljenju¹¹⁴ upozorava na **razumnu sumnju** u pogledu mogućeg uticaja **sudije Harhoffa** na ostalo dvoje sudija Veća, pa čak i na novog sudiju koga je imenovao potpredsednik.¹¹⁵

Ne konkretizujući formalnije ovo gledište, valja napomenuti da optuženi do danas nije podneo zahtev za izuzeće celog Veća. Svoj komentar mogao bih da završim samo ovim, no budući da je pitanje **kontaminacije suda** važna tema, ipak moram u vezi s tim da iznesem sledeće napomene:

U ovom kontekstu, želim da optuženom ponovo kažem da sam ja u potpunosti nezavisan i nepristrasan u odnosu na njega, kao što sam i do sada govorio.¹¹⁶

¹¹³ "Odluka po zahtevu odbrane za izuzeće sudije Frederika Harhoffa i izveštaj potpredsedniku", javno, 28. avgust 2013. [**Prva odluka Komisije**]; "Odluka po Zahtevu tužilaštva za ponovno razmatranje odluke o izuzeću, zahtevima za razjašnjenje i zahtevu u ime Stanišića i Župljanina, javno, 7. oktobar 2013. [**Druga odluka Komisije**].

¹¹⁴ "Mišljenje povodom odluke Pretresnog veća III o nastavku postupka", javno, 20. novembar 2013., str. 4, par. 5.

¹¹⁵ "Mišljenje povodom odluke Pretresnog veća III o nastavku postupka", javno, 20. novembar 2013., str. 5, par. 7.

¹¹⁶ "[V]i ste pokrenuli ceo niz postupaka za izuzeće sudija. Jutros sam brojao sudije za koje ste tražili izuzeće. Nabrojao sam ih 12, a među njima su bila i dva predsednika Međunarodnog suda. I pomislih – stvarno zanimljivo, ja nisam među tim za koje ste tražili izuzeće. Prema tome, što se tiče tog pitanja, biću veoma jasan, g. Šešelj. Naravno, uvek imate mogućnost da zatražite izuzeće nekog sudije, ali Pravilnik i pravo merodavno za ovo pitanje kažu da sudija može da bude izuzet zbog toga

Prevod

Upuštati se u **teoriju kontaminacije** koja se zasniva samo na **utisku pristrasnosti** bilo bi ravno obaranju prezumpcije nepristrasnosti za **svakog** sudiju ovog Međunarodnog suda na osnovu isključivo subjektivnih elemenata povezanih s **utiskom**, što ipak nije moguće s obzirom na **stroge kriterijume** koje je Žalbeno veće u nekoliko svojih odluka postavilo za izuzeće.¹¹⁷

Isto tako, smatrati da jedan sudija može da kontaminira drugog bilo bi isto što i reći da međunarodni sudija može, zavisno od ličnosti svojih kolega, zauzimati stavove ne zasnivajući ih na spisu predmeta nego pod uticajem stavova drugih sudija.

Štaviše, krenuti tim putem značilo bi reći da Međunarodnim sudom kruži **virus** kojim su kontaminirane **sve sudije** i da od početka nije postojao **lek** koji bi štitio od ove kontaminacije. Taj lek ipak postoji, a to je **zakletva na nepristrasnost** koju je položio svaki od sudija.

Prema tome, argumentacija iz paragrafa 5 Mišljenja optuženog ne može biti uzeta u obzir.¹¹⁸

4. Određivanje početne tačke za nastavak postupka

Nova situacija do koje je došlo zbog izuzeća je bez presedana u istoriji međunarodnog pravosuđa jer se još nikad nije dogodilo da međunarodni sudija bude izuzet, a pogotovo ne u **fazi većanja**.

Presedana koji bi ovde mogli biti od pomoći nema ni u primerima iz prakse nacionalnih sudova, s izuzetkom nekoliko izolovanih slučajeva u anglosaksonskim pravosudnim sistemima gde su izuzeti bili porotnici (a ne sudije) i suđenje je nastavljeno s preostalim porotnicima.¹¹⁹

Na mnogim suđenjima pred MKSJ često je dolazilo do zamene sudija tokom postupka, ali **nikad** u fazi **većanja**. Sve te zamene pokazuju **kontinuitet** postupka, a ne suđenje *de novo*.

Uostalom, obaveza **kontinuiteta** vrlo je jasno formulisana u pravilu 15*bis*(D) Pravilnika.¹²⁰

što postoji sumnja u njegovu nepristrasnost i da se opredelio za jednu od strana. Želim pred vama zvanično da izjavim da u vašem predmetu nisam ni na čijoj strani. Postepeno ću otkrivati dokaze uvrštene u spis, slušaču vaše unakrsno ispitivanje i vaše izvođenje dokaza. Tek po završetku te faze postupka ću donositi odluke, kao i moje kolege koje će biti raspoređeni u ovo Veće radi odlučivanja." V. T(f) od 13. marta 2007., str. 933.

¹¹⁷ ESLJP, *Piersack c/ Belgique*, Requête n° 8692/79, 1. oktobar 1982. Sudije su kazale sledeće: "Iako se nepristrasnost obično definiše kao odsustvo pozitivnih ili negativnih predubedenja prema jednoj strani, ona se može, pogotovo iz perspektive člana 6. stav 1 (čl. 6-1) Konvencije, ocenjivati na različite načine. S tog stanovišta, može se povući distinkcija između subjektivnog pristupa, kada se nastoji utvrditi šta je izvesni sudija u sebi mislio u određenoj prilici – i objektivnog pristupa, kada se traži odgovor na pitanje da li kod tog sudije postoje dovoljne garancije da se isključi bilo kakva osnovana sumnja u tom pogledu."

¹¹⁸ Pravilo 5(A) Pravilnika o postupku i dokazima propisuje sledeće: "Kada jedna od strana uloži prigovor u vezi s nepoštovanjem pravila i propisa čim se za to ukaže prilika, pretresno veće će usvojiti prigovor ako utvrdi da je navodno nepoštovanje dokazano i da je prouzrokovalo stvarnu štetu toj strani".

¹¹⁹ U Kanadi, na suđenju Pierre-Olivieru Lalibertéu za ubistvo, u aprilu 2013., sudija Richard Grenier isključio je porotnika br. 7. Isto tako, na suđenju Guyu Turcotteu u maju 2011. zbog pristrasnosti je isključen porotnik br. 5.

¹²⁰ To pravilo predviđa sledeće: "Ako u okolnostima opisanim u zadnjoj rečenici stava (C) neki optuženi uskratit pristanak, preostale sudije mogu ipak odučiti hoće li ili neće nastaviti postupak pred pretresnim većem sa sudijom koji će zameniti odsutnog sudiju ako, uzevši u obzir sve okolnosti, jednoglasno ocene da bi to bilo u interesu pravde. Na tu odluku bilo koja od strana može izjaviti žalbu direktno Žalbenom veću u punom sastavu."

Prevod

Predmet Slobodan Milošević, u kojem je suđenje nastavljeno i nakon što je predsjedavajući **sudija May** podneo ostavku posebno je poučan primer.

Suđenje **Slobodanu Miloševiću** počelo je **12. februara 2002.** U tom trenutku, u sastavu Veća su bili **Richard May**, predsjedavajući sudija, i sudije **Patrick Robinson** i **O-Gon Kwon**.

Predsjedavajući sudija May prestao je da sudi u tom predmetu od kraja **januara 2004.** Dana 10. februara 2004, na osnovu pravila *15bis* Pravilnika o postupku i dokazima Međunarodnog suda, odlučeno je da se suđenje nastavi.

Dana 12. februara 2004, sudije **Patrick Robinson** i **O-Gon Kwon** saslušali su **sami** poslednja dva svedoka (od njih 297, koliko je predvidelo tužilaštvo), generala Morillona i Svedoka B-235.

Posle ostavke **sudije Maya** koja je stupila na snagu 1. juna 2004, kao zamena je **10. juna 2004.** imenovan **sudija Bonomy**,¹²¹ a sudija **Patrick Robinson** je imenovan za predsjedavajućeg sudiju Veća, počevši od tog datuma.¹²²

Predsednik Međunarodnog suda, **sudija Theodor Meron**, je 25. marta 2004. pitao **Slobodana Miloševića** da li ima prigovor u vezi s nastavkom postupka.¹²³ U interesu pravde i pošto optuženi nije odgovorio, na osnovu pravila *15bis(D)* Pravilnika izdat je nalog da se postupak nastavi s novim sudijom.¹²⁴

Nakon što je novi sudija izjavio da se upoznao s predmetom,¹²⁵ suđenje je nastavljeno **10. juna 2004.** postupkom na osnovi pravila *98bis* Pravilnika o postupku i dokazima Međunarodnog suda, i to odlukom po zahtevu za donošenje oslobađajuće presude, koja je doneta 16. juna 2004. godine.¹²⁶

Treba napomenuti da je **sudija Bonomy** stupio na dužnost **1. juna 2004.** i da je **15 dana kasnije, 16. juna 2004.** zajedno s kolegama, **sudijama Robinsonom** i **O-Gon Kwonom**, on doneo ključnu odluku za nastavak suđenja, budući da se radilo o postupku na osnovu pravila *98bis*. Odluka doneta **dve nedelje** posle dolaska novog sudije na dužnost imala je 142 stranice i 330 paragrafa, kao i 809 fusnota.

Isto tako, novi sudija bio je u mogućnosti da se izjasni u vezi s više delimično oslobađajućih presuda zbog nedostatka dokaza (up. tabelu na stranicama od 112 do 131), kao i u vezi s činjenicama iz paragrafa (E) i (F) (up. str. 131 i 132).

¹²¹ *Tužilac protiv Slobodana Miloševića*, IT-02-54-T, "Nalog kojim se zamenjuje sudija u predmetu pred Pretresnim većem", javno, 10. jun 2004.

¹²² *Tužilac protiv Slobodana Miloševića*, IT-02-54-T, "Nalog kojim se imenuje novi predsjedavajući sudija Pretresnog veća III", javno, 26. februar 2004.

¹²³ Pretres na osnovu pravila *15bis(C)* Pravilnika o postupku i dokazima, 25. mart 2004.

¹²⁴ *Tužilac protiv Slobodana Miloševića*, IT-02-54-T, "Nalog na osnovu pravila *15bis(D)*", javno, 29. mart 2004.

¹²⁵ *Tužilac protiv Slobodana Miloševića*, IT-02-54-T, "Uverenje kojim sudija Bonomy potvrđuje da je upoznat sa spisom postupka", javno, 10. jun 2004.

¹²⁶ *Tužilac protiv Slobodana Miloševića*, IT-02-54-T, "Odluka po predlogu za donošenje oslobađajuće presude", javno, 16. jun 2004.

Prevod

Prema tome, moguće je da se sudija međunarodnog suda brzo upozna s dokazima koji su mu dati manje od 15 dana ranije, što znači da bi to bilo moguće tim pre ako se za upoznavanje s predmetom međunarodnom sudiji da nekoliko meseci.

Kao što se vidi u ovom predmetu, očigledno je postojala volja da se ne gubi vreme, a pogotovo da se ne kreće posve iznova u saslušanje svih svedoka i izvođenje već prihvaćenih dokaza, nego da novi sudija nastavi u kontinuitetu da radi umesto bivšeg sudije, nakon vremena potrebnog da se upozna s predmetom.

U **predmetu Milošević, sudija Bonomy** je proučio **32.079** stranice transkripta i **6.150** prihvaćenih dokaznih predmeta.

U vezi s tim, treba napomenuti da u predmetu **Šešelj** imamo **17.539** stranica transkripta, **513** zahteva koje je podneo **Vojislav Šešelj** i odluka donete po tim zahtevima, kao i **1.399** prihvaćenih dokaznih predmeta.

Novom sudiji biće potreban **razuman vremenski period** da se upozna s predmetom.

Shodno tome, Pretresno veće će moći da nastavi s većanjem u momentu kada novi sudija izjavi da je dovoljno upućen u predmet.¹²⁷

5. Zloupotreba postupka

U Podnesku br. 513 optuženi govori o **zloupotrebi postupka**. Radi se o pojmu koji je veoma dobro poznat u međunarodnom pravu.¹²⁸

U paragrafima 10–24 svog Mišljenja, optuženi ponovo iznosi detaljnu argumentaciju, kako bi Veće konstatovalo zloupotrebu postupka.¹²⁹

¹²⁷ Pravilo 15bis(D) Pravilnika propisuje sledeće: "(...) **Ako protiv odluke da se postupak nastavi s novim sudijom ne bude izjavljena žalba ili ako Žalbeno veće potvrdi tu odluku, predsednik u postojeći sastav veća imenuje sudiju koji, međutim, može postati član veća tek nakon što potvrdi da se upoznao sa spisom postupka. Prema odredbama ovog stava, može se izvesti samo jedna zamena.**"

¹²⁸ "Mišljenje povodom odluke Pretresnog veća III o nastavku postupka", javno, 20. novembar 2013., str. 6-15, par. 10-24. Član 9 stav 1 Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima propisuje da "[s]vaki pojedinac ima pravo na slobodu i na bezbednost svoje ličnosti. Niko ne može biti proizvoljno uhapšen ili pritvoren. Niko ne može biti lišen slobode osim iz razloga i shodno postupku koji je predviđen zakonom". Slično tome, član 6 stav 1 Evropske konvencije o ljudskim pravima određuje da "[s]vako, tokom odlučivanja o njegovim građanskim pravima i obavezama ili o krivičnoj optužbi protiv njega, ima pravo na pravičnu i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim sudom, obrazovanim na osnovu zakona". Pravna utemeljenost prava na naknadu štete ugrađena je u međunarodne instrumente u vezi s ljudskim pravima. Neki od tih međunarodnih instrumenata su konkretno. Opšta deklaracija o pravima čoveka (čl. 8) i Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (čl. 2). Što se tiče međunarodnih krivičnih sudova, samo Rimski statut Međunarodnog krivičnog suda potvrđuje pravo na naknadu štete za žrtve na koje se odnose predmeti koje rešava taj sud (čl. 75) i predviđa osnivanje fonda za žrtve (čl. 79).

¹²⁹ "Mišljenje povodom odluke Pretresnog veća III o nastavku postupka", javno, 20. novembar 2013., str. 15, par. 24.

Prevod

Veće u starom sastavu je u vezi s tim, na osnovu iste argumentacije, već donelo odluku.¹³⁰ Koji bi bio eventualni **novi element** koji bi omogućio da se konstatuje zloupotreba postupka?

Shodno nalogu od 12. aprila 2013.,¹³¹ presuda je trebalo da bude izrečena 30. oktobra u 09:00 časova. Eventualna zloupotreba postupka vremenski može da se smesti u period posle 30. oktobra. Međutim, u situaciju u kojoj presuda nije izrečena dovedeni smo zahtevom optuženog za izuzeće: upravo je optuženi tim zahtevom prekinuo rad na presudi koji je trebalo da se obavi nezavisno od objavljivanja pisma sudije **Harhoffa**, zbog čega je ovaj postupak i pokrenut.

Prema tome, može li se reći da možda da postoji veza između tog pisma i činjenice da presuda još uvek nije doneta? Što se tiče uslova potrebnih da se ustanovi da je došlo do zloupotrebe postupka, smatram da mora postojati neki **element namere** koja može da se pripíše nekom od aktera, ali da u ovom slučaju tog elementa namere nema, jer sudija **Harhoff** nikad nije imao nameru da se postupak produži.

6. Puštanje na slobodu

Zahtev za puštanje na slobodu koji se pominje u Mišljenju optuženog ima, po mom mišljenju, dva aspekta:

- **prvi aspekt je povezan sa zloupotrebom postupka;**
- **drugi aspekt je povezan s klasičnim zahtevom za puštanje na slobodu.**

Dalje u tekstu ću obraditi upravo ovaj drugi aspekt, jer za klasični zahtev puštanje na slobodu moraju postojati garancije kojih, u ovom slučaju, nema.

U svom Mišljenju, optuženi traži **da odmah bude pušten na slobodu zbog zloupotrebe postupka**. Treba napomenuti da optuženi od svog dolaska u **Hag 23. februara 2003.**, za razliku od drugih optuženih, nikad nije tražio puštanje na slobodu putem zahteva potkrepljenog ozbiljnim i razumnim razlozima, uz koji su priložene garancije njegove ili neke druge države. Pravilo 65 Pravilnika, koje je merodavno u ovom slučaju, krajnje je rigorozno i uslovljava mogućnost puštanja na slobodu određenim strogo definisanim kriterijumima.¹³²

Što se tiče kriterijuma za evaluaciju privremenog puštanja na slobodu,¹³³ MKSJ se u vezi s ovim drži svoje ustaljene prakse, uključujući to da se zahtevi razmatraju s obzirom na individualnu situaciju

¹³⁰ "Odluka po Zahtevu optuženog za naknadu štete na osnovu navoda o kršenju njegovih osnovnih prava tokom boravka u pritvoru", javno, 21. mart 2012.

¹³¹ "Nalog o rasporedu", javno, 12. april 2013.

¹³² Kako predviđa pravilo 65(B) Pravilnika, "[p]retresno veće može da izda nalog za puštanje na slobodu u svakoj fazi sudskog postupka pre donošenja konačne presude samo nakon što zemlji domaćinu i državi u koju optuženi traži da bude pušten da priliku da se izjasne i samo ako se uverilo da će se optuženi pojaviti na suđenju i da, u slučaju puštanja na slobodu, neće predstavljati opasnost ni za jednu žrtvu, svedoka ni bilo koju drugu osobu. Postojanje dovoljno ubedljivih humanitarnih razloga može se uzeti u obzir prilikom odobravanja takvog puštanja na slobodu".

¹³³ V. konkretno *Tužilac protiv Miće Stanišića*, predmet br. IT-04-79-AR65.1, "Odluka po interlokutornoj žalbi tužilaštva na odluku o privremenom puštanju na slobodu Miće Stanišića", javno, 17. oktobar 2005, par. 8; *Tužilac protiv Prlića i drugih*, predmet br. IT-04-74-AR65.7, "Odluka po Žalbi tužioca na Odluku po Zahtjevu optuženog Petkovića za privremeno puštanje na slobodu od 31. marta 2008.", javno, 21. april 2008, par. 8; *Tužilac protiv Prlića i drugih*, predmet br. IT-04-74-AR65.8, "Odluka po Žalbi tužioca na Odluku po Zahtjevu za privremeno puštanje na slobodu optuženog Prlića" od 7. aprila 2008.", javno, 25. april 2008, par. 10.

Prevod

optuženog¹³⁴ i praksu u vezi s kriterijumima za ocenjivanje zahteva za privremeno puštanje na slobodu u poodmakloj fazi suđenja, konkretno, posle završetka dokaznog postupka tužilaštva,¹³⁵ posle dokaznog postupka odbrane,¹³⁶ te nakon zaključenja pretresa i do izricanja presude.¹³⁷

U ovom slučaju, važno je da optuženi ne pobjegne i da dođe na sud radi izricanja presude.

Garancije koje bi dale **vlasti Republike Srbije**, na primer držanje optuženog pod nadzorom tokom boravka na slobodi, i to 24 časa dnevno i sedam dana nedeljno, pomogle bi da se ta bojazan ublaži.

Drugi važan element tiče se uslova da optuženi ili njegovi saradnici ne smeju na bilo koji način da utiču na svedoke ili žrtve iz ovog predmeta, a pogotovo na zaštićene svedoke čija su imena i boravište poznati optuženom. Ovde se radi o vrlo važnom pitanju koje zaslužuje maksimalnu pažnju, jer to nije teoretsko pitanje, kako se nedavno pokazalo u predmetu *Jean-Pierre Bemba* pred MKS-om, u kojem je podignuto pet optužnica protiv više osoba, među njima i protiv advokata optuženog.¹³⁸

Međutim, u ovom slučaju stvar se komplikuje, jer se protiv optuženog vodilo više postupaka za nepoštovanje suda zbog objavljivanja imena zaštićenih svedoka – postupaka u kojima je optuženi tri puta osuđen.¹³⁹

Prema tome, izvesno je da rizik postoji, no smatram da bi u ovoj fazi problem bio rešen time da se odredi policijski nadzor.

Najdelikatniji momenat u slučaju eventualnog puštanja na slobodu bio bi, po mom mišljenju, **korišćenje građanskih i političkih prava** koja optuženi uživa zahvaljujući međunarodnim instrumentima.¹⁴⁰

¹³⁴ *Tužilac protiv Boškskog i Tarčulovskog*, predmet br. IT-04-82-AR65.1, "Odluka po interlokutornoj žalbi Johana Tarčulovskog na odluku o odbacivanju njegovog zahteva o privremenom puštanju na slobodu", javno, 4. oktobar 2005, par. 7; *Tužilac protiv Prlića i drugih*, predmet br. IT-04-74-AR65.14, "Odluka po žalbi Jadranka Prlića na Odluku po zahtjevu optuženog Prlića za privremeno puštanje na slobodu od 9. aprila 2009.", javno, 5. jun 2009., par. 13.

¹³⁵ *Tužilac protiv Prlića i drugih*, predmet br. IT-04-74-AR65.5, "Odluka po Objedinjenoj žalbi tužilaštva na odluke o privremenom puštanju na slobodu optuženih Prlića, Stojića, Praljka, Petkovića i Čorića", javno, 11. mart 2008, par. 20-21.

¹³⁶ *Tužilac protiv Vujadina Popovića i drugih*, predmet br. IT-05-88-T, "Odluka po Gverinom zahtjevu za privremeno puštanje na slobodu", javna redigovana verzija, 15. jun 2009, par. 12, 15 i 16.

¹³⁷ *Tužilac protiv Prlića i drugih*, predmet br. IT-04-74-T, "Javna redigovana verzija Naloga po zahtjevu za produženje privremenog boravka na slobodi optuženog Jadranka Prlića", javno, 1. mart 2012., str. 4.

¹³⁸ *The Prosecutor v. Jean-Pierre Bembe Gombo, Aimé Kilolo Musamba, Jean-Jacques Mangenda Kabongo, Fidèle Babala Wandu i Narcisse Arido*, ICC-01/05-01/13-I-US-Exp., "Decision setting the date for the first appearance of Jean-Pierre Bamba Gombo Gombo, Aimé Kibolo Musamba and Fidèle Babala, and on issues relating to the publicity of the proceedings", javno, 25. novembar 2013.

¹³⁹ U postupku za nepoštivanje suda br. **IT-03-67-R77.2**, optuženi Vojislav Šešelj je 19. maja 2010. osuđen po žalbi na 15 godina zatvora. Ta kazna je spojena s kaznom od 18 meseci zatvora koju je Žalbena veće izreklo 28. novembra 2012. (**predmet br. IT-03-67-R77.3**). U predmetu **IT-03-67-R77.4**, Žalbena veće je 30. maja 2013. potvrdilo odluku Pretresnog veća i osudilo ga na dve godine zatvora.

¹⁴⁰ V. konkretno čl. 25 Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima koji propisuje da "[s]vaki građanin ima pravo i mogućnost, bez ikakve diskriminacije pomenute u članu 2 i bez neosnovanih ograničenja: a) da učestvuje u upravljanju javnim poslovima, bilo neposredno, bilo preko slobodno izabranih predstavnika; b) da bira i da bude biran na povremenim istinskim, opštim, jednakim i tajnim izborima, koji obezbeđuju slobodno izražavanje volje birača; c) da bude primljen, pod opštim jednakim uslovima, u javne službe svoje zemlje." U vezi s tim, u članu 14 stavu 2 Pakta dodaje se i sledeće: "Za svako lice koje je optuženo za krivično delo pretpostavlja se da je nevino dok njegova krivica ne bude zakonski ustanovljena."

Prevod

Optuženi **Vojislav Šešelj** trenutno je predsednik jedne legalne političke stranke i ni u pritvoru nije prekinuo svoju političku aktivnost.

Može li se ozbiljno verovati da bi mu se, kad bude na slobodi, to na bilo koji način moglo onemogućiti ako je i u pritvoru bio politički aktivan? To mi se čini nemogućim, tim više što optuženi **Vojislav Šešelj** još uvek uživa **prezumpciju nevinosti**.

Da bi se gorepomenute teškoće ublažile, rešenje za probleme u vezi sa zaštitom svedoka, kao i za političke aktivnosti optuženog moglo bi biti puštanje na slobodu u **neku drugu zemlju**, a ne u Republiku Srbiju, što bi, po mom mišljenju, bilo bolje i da bi se predupredio rizik od bekstva.

Jedino ograničenje koje mora da mu se postavi u okviru obavljanja njegove političke funkcije jeste to da **ne sme, ni u jednom momentu, da govori o delima za koja je optužen i o sadržaju sudskog postupka**. Upravo se prisećam slučaja koji se dogodio tokom suđenja predsedniku Kenije **g. Uhuruu Kenyatti** i njegovom potpredsedniku **g. Williamu Rutou** na MKS-u, koji su došli na suđenje uprkos tome što su bili izabrani na političke funkcije i vršili ih. Prvom odlukom Veća od 18. juna 2013. nije im bila postavljena nikakva prepreka za korišćenje građanskih i političkih prava;¹⁴¹ međutim, valja napomenuti da je Žalbeno veće kasnije, 25. oktobra 2013.,¹⁴² ukinulo tu odluku i **predsedniku Kenyatti** ograničilo mogućnost da ne prisustvuje pretresu na strogi minimum.¹⁴³ Pored toga, kada je došlo do terorističkog napada 21. septembra 2013, suđenje **g. Williamu Rutou** je prekinuto da bi mu se dala mogućnost da ode na lice mesta i obavi svoju dužnost u vezi s posledicama tog napada. Prema tome, ovde imamo primer situacije - privremene i izuzetne – koji pokazuje da se s **političkim aktivnostima i funkcijama** može nastaviti čak i dok traje suđenje. U našoj situaciji se ne radi o suđenju koje je u toku, nego o **fazi većanja**, što bi trebalo da bude faktor više koji govori u prilog puštanju na slobodu.

Upravo zbog toga, kad se sve dobro odmeri, mislim da je u ovom momentu bolje da se pričekava **zahtev optuženog za puštanje na slobodu**, uz koji će biti priložene garancije Republike Srbije ili neke druge države, pa da se onda konačno izjasnim ili, ako bude potrebno, da zamolim kolege da postupimo *proprio motu* ako se sudijama predoče eventualni ozbiljni medicinski razlozi.

7. Obeštećenje

Optuženi **Vojislav Šešelj** u svom Mišljenju traži da mu se isplati **12 miliona evra** kao naknada za **pretrpljenu štetu**, iako je to već tražio u jednom od predašnjih zahteva. U ovoj fazi, treba napomenuti da optuženi pretrpljenu štetu nije striktno definisao na osnovu egzaktnih kriterijuma u smislu pretrpljene nematerijalne, lične ili materijalne štete. On navodi globalnu sumu koju smatra ukupnom za sve vrste pretrpljene štete zajedno.

¹⁴¹ *The Prosecutor v. William Samoei Ruto and Joshua Arapa Sang*, ICC-01/09-01/11-977, "Decision on Mr Ruto's Request on Excusal from Continuous Presence at Trial", javno, 18. jun 2013.

¹⁴² *The Prosecutor v. William Samoei Ruto and Joshua Arapa Sang*, ICC-01/09-01/11-977, "Judgement on the appeal of the Prosecutor against the decision of the Trial Chamber V(a) of 18. june 2013 entitled 'Decision on Mr Ruto's Request on Excusal from Continuous Presence at Trial'", javno, 25. oktobar 2013.

¹⁴³ *The Prosecutor v. Uhuru Muigai Kenyatta*, "Decision on the Prosecution's motion for reconsideration of the decision excusing Mr Kenyatta from continuous presence at trial", javno, 26. novembar 2013.

Prevod

Pravilo 5(C) Pravilnika o postupku i dokazima zaista mu daje mogućnost da traži naknadu štete: **"Kada pretresno veće usvoji prigovor u skladu s ovim pravilom, ono će doneti odluke koje smatra primerenim kako bi se osiguralo poštovanje temeljnih načela pravičnosti"**. Pitanje koje treba da se reši jeste povezanost te štete s eventualnim **funkcionalnim nedostacima** sudskog postupka. Pitanje **prekomernog odlaganja postupka** bilo je tema više odluka međunarodnih sudova, konkretno u kontekstu **trajanja boravka optuženog u pritvoru** i trajanja suđenja. Žalbeno veće MKSR-a je imalo priliku da se izjasni u vezi s tim pitanjima u predmetima *Gatete* i *Mugenzi i Muginareza*.

U vezi s tim pitanjem, važna je presuda Žalbenog veća MKSR-a u **predmetu Gatete**.¹⁴⁴ U toj presudi, Žalbeno veće MKSR-a je zaključilo da je došlo do povrede prava **Jean-Baptistea Gatea** da mu se sudi u razumnom roku.¹⁴⁵ U suštini, Žalbeno veće je ocenilo da je trajanje prepretresnog postupka od **sedam godina** bilo **prekomerno**, s obzirom na to da predmet nije posebno složen i presudilo da to dugotrajno odlaganje postupka i produženo trajanje pritvora do kojeg je zbog toga došlo treba *per se* smatrati štetom.

Žalbeno veće MKSR-a takođe je podsetilo na to da je **apsolutno neophodno** da se tokom suđenja postupa s dužnom revnošću, posebno u fazi većanja. Iako je Žalbeno veće potvrdilo prvostepenu presudu kojom je **Gatete** osuđen za genocid i istrebljivanje kao zločine protiv čovečnosti,¹⁴⁶ s obzirom na težinu krivičnih dela za koja je osuđujuća presuda izrečena **Jean-Baptisteu Gateu** potvrđena i, na povredu njegovog prava da mu se sudi bez prekomernog odlaganja, Veće je poništilo kaznu doživotnog zatvora koju je izreklo Pretresno veće i zaključilo da ta kazna mora da se smanji na četrdeset godina zatvora.¹⁴⁷

U drugostepenoj presudi donetoj 4. februara 2013, Žalbeno veće MKSR-a u predmetu *Justin Mugenzi i Prosper Muginareza* moralo je odgovoriti na argumente optuženih u vezi s povredom njihovog prava na **pravično suđenje** zbog prekomernog **trajanja većanja**. U ovom slučaju, Žalbeno veće je u presudi od 4. februara 2013.¹⁴⁸ na te argumente odgovorilo da **složenost predmeta** opravdava trajanje suđenja i da to trajanje treba da se shvati kao opštu pojavu.¹⁴⁹

U **predmetu Mugenzi i Muginareza**, sudija **Short** je iskoristio priliku da u svom suprotnom mišljenju od 23. juna 2010. kaže da su, po njegovom mišljenju, prekomernim odlaganjem postupka povređena prava optuženog.¹⁵⁰

U vezi s tim, njegovo mišljenje je bilo da je raspoređivanje drugih sudija na nekoliko drugih predmeta imalo posledice takve težine da se čak može govoriti o direktnim reperkusijama.¹⁵¹

¹⁴⁴ *Jean-Baptiste Gatete protiv tužioca*, predmet br. ICTR-00-61-A, "Presuda po žalbi", javno, 9. oktobar 2012.

¹⁴⁵ *Jean-Baptiste Gatete protiv tužioca*, predmet br. ICTR-00-61-A, "Presuda po žalbi", javno, 9. oktobar 2012., par. 288.

¹⁴⁶ *Jean-Baptiste Gatete protiv tužioca*, predmet br. ICTR-00-61-A, "Presuda po žalbi", javno, 9. oktobar 2012., par. 284.

¹⁴⁷ *Jean-Baptiste Gatete protiv tužioca*, predmet br. ICTR-00-61-A, "Presuda po žalbi", javno, 9. oktobar 2012., par. 287.

¹⁴⁸ *Tužilac protiv Justina Mugenzija i Prospera Muginareze*, predmet br. ICTR-99-50-A, "Presuda po žalbi", javno, 4. februar 2013.

¹⁴⁹ *Tužilac protiv Justina Mugenzija i Prospera Muginareze*, predmet br. ICTR-99-50-A "Presuda po žalbi", javno, 4. februar 2013., par. 37.

¹⁵⁰ *Tužilac protiv Casimira Bizimungua, Justina Mugenzija, Jérôme-Clémenta Bicamumpake i Prospera Muginareze*, predmet br. ICTR-99-50-T, "Odluka po 4. zahtevu Prospera Muginareze za odustajanje od optužnice zbog povrede prava na suđenje bez odlaganja", javno, 23. jun 2010., str. 7, par. 3.

Prevod

U presudi donetoj 30. juna 2011. isti sudija je priložio delimično suprotno mišljenje, u kojem je još jednom podsetio na svoje mišljenje od 23. juna 2010. i na posledice raspoređivanja sudija na druge predmete.¹⁵²

U vezi s pitanjem **zloupotrebe postupka**, njegovo mišljenje smatram posebno interesantnim jer on kaže da, u slučaju povrede prava optuženog, odbacivanje optužnice ne smatra primerenim pravnim sredstvom i smatra da bi kazna samo trebalo da bude umanjena.¹⁵³

Žalbeno veće je u presudi od 4. februara 2013, u delu koji počinje paragrafom 18, opširno govorilo o tom pitanju.¹⁵⁴ Žalbeno veće je ocenilo da Pretresno veće nije pogrešilo u vezi s tim kada je odbacilo argumente optuženih, pri čemu valja napomenuti da je sudija Robinson imao suprotno mišljenje. Smatram interesantnim da prenesem stav sudije Robinsona o ovom pitanju, koji se u presudi nalazi na stranicama 56–60. On je podsetio na to da je optuženi Muginareza postavio pitanje odlaganja postupka u fazi između podnošenja podnesaka i donošenja presude, kao i da sudija Short deli mišljenje tog optuženog.¹⁵⁵ U prilog svojoj argumentaciji, sudija Robinson u paragrafu 4 podseća na to da je bilo i složenijih predmeta u kojima je faza donošenja presude trajala mnogo kraće, i upućuje konkretno na predmet *Bagosora i drugi*. On napominje da je u tom predmetu faza sastavljanja presude trajala godinu i osam meseci.¹⁵⁶ Takođe upućuje na predmet *Popović* pred MKSJ-om, koji je bio složeniji i u kojem je presuda sastavljena za osam meseci.¹⁵⁷

Sudija Robinson smatra da su dve godine i 10 meseci predugo vreme za sastavljanje presude i da, po njegovom mišljenju, čak i godina dana predstavlja veoma dugo vreme.¹⁵⁸

On se izjasnio za to da se kao naknada štete svakom od žalilaca, po osnovu nematerijalne štete, isplati po 5.000 dolara.¹⁵⁹

Ako primenimo kombinovane standarde iz drugostepenih presuda u predmetima *Mugenzi i Muginareza* i *Gatete*, kao i izdvojena mišljenja sudija Shorta i Robinsona, moglo bi se oceniti da bi

¹⁵¹ *Tužilac protiv Casimira Bizimungua, Justina Mugenzija, Jérôme-Clémenta Bicamumpake i Prospera Muginareze*, predmet br. ITCR-99-50-T, "Odluka po 4. zahtevu Prospera Muginareze za odustajanje od optužnice zbog povrede prava na suđenje bez odugovlačenja", javno, 23. jun 2010., str. 7, par. 4; str. 8, par. 5.

¹⁵² *Tužilac protiv Casimira Bizimungua, Justina Mugenzija, Jérôme-Clémenta Bicamumpake i Prospera Muginareze*, predmet br. ITCR-99-50-T, "Presuda i kazna", javno, 30. septembar 2011., str. 548-549.

¹⁵³ *Tužilac protiv Casimira Bizimungua, Justina Mugenzija, Jérôme-Clémenta Bicamumpake i Prospera Muginareze*, predmet br. ITCR-99-50-T, "Presuda i kazna", javno, 30. septembar 2011., str. 549, par. 7.

¹⁵⁴ *Tužilac protiv Casimira Bizimungua, Justina Mugenzija, Jérôme-Clémenta Bicamumpake i Prospera Muginareze*, predmet br. ITCR-99-50-A, "Presuda", javno, 2. februar 2013., javno, str. 6-13, par. 18-37.

¹⁵⁵ *Tužilac protiv Casimira Bizimungua, Justina Mugenzija, Jérôme-Clémenta Bicamumpake i Prospera Muginareze*, predmet br. ITCR-99-50-A, "Presuda", javno, 2. februar 2013., javno, str. 56-57, par. 3.

¹⁵⁶ *Tužilac protiv Casimira Bizimungua, Justina Mugenzija, Jérôme-Clémenta Bicamumpake i Prospera Muginareze*, predmet br. ITCR-99-50-A, "Presuda", javno, 2. februar 2013., javno, str. 57, par. 4.

¹⁵⁷ *Tužilac protiv Casimira Bizimungua, Justina Mugenzija, Jérôme-Clémenta Bicamumpake i Prospera Muginareze*, predmet br. ITCR-99-50-A, "Presuda", javno, 2. februar 2013., javno, str. 57, par. 4.

¹⁵⁸ *Tužilac protiv Casimira Bizimungua, Justina Mugenzija, Jérôme-Clémenta Bicamumpake i Prospera Muginareze*, predmet br. ITCR-99-50-A, "Presuda", javno, 2. februar 2013., javno, str. 58, par. 8.

¹⁵⁹ *Tužilac protiv Casimira Bizimungua, Justina Mugenzija, Jérôme-Clémenta Bicamumpake i Prospera Muginareze*, predmet br. ITCR-99-50-A, "Presuda", javno, 2. februar 2013., javno, str. 60, par. 12.

Prevod

trajanje većanja u našem predmetu moglo da se okvalifikuje kao prekomerno pošto je pretres zaključen 12. marta 2012, dok smo mi već na kraju 2013. godine, a presuda još nije doneta.

Shodno svim tim primerima iz sudske prakse, bilo bi primereno ili da se kazna u slučaju osuđujuće presude smanji ili da se odobri isplata određenog novčanog iznosa.

Međutim, mislim da je u ovom trenutku rano za izjašnjavanje zbog toga što nemamo primedbe Sekretarijata o ovoj stvari, kao ni sve primedbe tužilaštva, ali i zato što Veće još nije donelo odluke po tačkama Optužnice.

U svakom slučaju, da bi se ocenila pretrpljena šteta, pre svega bi trebalo jasno odrediti **vremenski okvir**, kao i utvrditi ko su krivci koji su uzrokovali kašnjenje presude.

Ne upuštajući se dublje u ovu temu, u ovoj fazi mogu da navedem **dva elementa** pomoću kojih bi mogle da se identifikuju činjenice koje su uzrokovale kašnjenje i koje bi mogle da budu osnov za obeštećenje:

Prvi element predstavlja **postavljanje branioca u pripravnosti protiv volje optuženog**, zbog čega je očigledno izgubljeno vreme potrebno za rad na predmetu. Naime, da mu je to pravo bilo priznato na samom početku, gotovo je izvesno da bi ovo suđenje počelo na vreme.¹⁶⁰

Drugi element je povezan s unutrašnjim uzrokom, koji se odnosi na **način rada Veća**. Sudije Pretresnog veća svoje odluke ili presude donose nakon veoma složenog procesa nad kojim nemaju potpunu kontrolu jer, budući da im pravnu pomoć pruža njihov pravni *tim*, oni u potpunosti zavise od elemenata za razmišljanje, sinteza ili analiza koje dobiju od njega, a koji sudijama pomažu u odlučivanju. Sudije nemaju **nikakvu mogućnost** da utiču na pripremu tih elemenata koji nastaju kao *drafts* /nacrti teksta/, jer nemaju nikakvu **hijerarhijsku nadležnost** nad članovima pravnog *tima* pošto sudije nisu instanca koja njih zapošljava, daje mišljenje o njihovom radu ili ih otpušta. Može se reći da sudijama pomaže služba (Sekretarijat) nad kojom nemaju **nikakvu kontrolu ni vlast**. Situacija se pogoršala od zaključenja pretresa, kada su jedan za drugim otišla **tri sudska savetnika** Veća, a pogotovo poslednja sudska savetnica koja u momentu stupanja na posao nije obavestila Veće da je u toku postupak njenog zapošljavanja u jednoj drugoj međunarodnoj organizaciji. Ti odlasci doveli su do kašnjenja jer je sudski raspored o kojem je predsednik Međunarodnog suda obavestio međunarodnu zajednicu više puta menjan, tako da smo od marta **2013.** kao planiranog datuma donošenja presude stigli do **30. oktobra 2013, pri čemu** valja napomenuti da je pretres zaključen 12. marta 2012.

Po mom mišljenju, kašnjenje do kojeg je došlo **nesumnjivo** je povezano s **lošim funkcionisanjem administracije**. Smatrao sam potrebnim da u jednom ranijem mišljenju upozorim na to pitanje, s nadom da ćemo ubuduće ostvariti **stabilnost** tako što ćemo imati sudskog savetnika Veća i pomoćno osoblje da bismo mogli da donesemo presudu u što kraćem roku od momenta kad nam sudija **Niang** kaže da je spreman za većanje.

¹⁶⁰ U sastavu Pretresnog veća bili su sudije **Orie, Moloto i Robinson**. V. "Nalog kojim se predmet dodeljuje Pretresnom Veću", javno, 3. maj 2006.

Prevod

S druge strane, **Vojislav Šešelj** pominje obustavljanje ili poništenje postupka, pri čemu nije sasvim jasno na šta se njegov zahtev odnosi. Njegovo Mišljenje u ovom pogledu nije baš jasno s obzirom na engleske izraze *halt* i *suspension* koji su zadržani u službenom prevodu.

Da li Pretresno veće ima, pravno gledajući, ovlašćenje da *proprio motu* poništi optužnicu? Pravilnik o postupku i dokazima ne predviđa tu mogućnost. Naprotiv, u pravilu 51 Pravilnika pominje se **povlačenje** optužnice. Naime, tužilac može da povuče optužnicu nakon što je predmet dodeljen pretresnom veću, ali samo s odobrenjem tog veća (up. pravilo 51(A)(iii)). Shodno tome, smatram da optuženi nema mogućnost da od veća traži poništenje optužnice, nego mora zatražiti od tužilaštva (ako tužilaštvo deli mišljenje optuženog) da podnese zahtev da se odobri povlačenje optužnice, čime bi postupak bio okončan.

Ovim se zaceo objašnjava zašto se Žalbena veće nikad nije u praksi bavilo tim načinom poništenja optužnice.

To postaje još jasnije ako se ima u vidu da je optužnica koju potvrđuje sudija rezultat javnog međunarodnog postupka. Čini mi se da, nakon što je Optužnica potvrđena više nema povratka;, jedina mogućnost je da Veće, rešavajući po podnescima na osnovu pravila 72 Pravilnika o postupku i dokazima, naloži da se Optužnica izmeni.

Na kraju, mišljenja strana u postupku (optuženog i tužilaštva) u velikoj su meri pomogla da se razjasni više važnih pitanja.

Moj cilj je od trenutka preuzimanja dužnosti u ovom predmetu uvek bio isti: da donesem presudu u najkraćem mogućem roku, imajući na umu sve šta se događalo ranije (postavljanje branioca u pripravnosti protiv volje optuženog, zamena prvobitno imenovanih sudija Veća).

Da bih postigao taj cilj, dosledno sam se izuzimao iz svih postupaka za nepoštovanje suda vođenih protiv Vojislava Šešelja, kako bih ostao potpuno nezavisan u pogledu eventualne odgovornosti optuženog prema Optužnici i da se ne "kontaminiram" drugim, naknadnim elementima, kao i da se ne gubi vreme. Taj cilj bio je konstantan.

Taj cilj još uvek imam na umu. On može da se ostvari za nekoliko meseci ako se ne pojave nikakve nove smetnje.

Ako se, u izuzetnom slučaju, pojave nove smetnje, one se neće moći pripisati meni jer je moj jedini posao da bez ikakve pristrasnosti prema optuženom ocenim 1.399 dokaznih predmeta tužilaštva i 17.539 stranica transkripta, da bih u datom momentu mogao da zauzmem stav po tačkama Optužnice.

Na taj način, presuda bi mogla da bude doneta objavi za nekoliko meseci, što bi, naravno, podrazumevalo još jednu posledicu za optuženog Vojislava Šešelja. Ta posledica mogla bi da se relativizuje pokretanjem postupka predviđenog pravilom 65 Pravilnika o postupku i dokazima, na njegov zahtev.

Prevod

Ako to, nažalost, ne bude moglo da se postigne, ja za to neću biti nimalo odgovoran jer sam učinio sve kako bi presuda bila doneta u što kraćem roku, noseći se pritom s raznim preprekama.

Sastavljeno na engleskom i francuskom jeziku, pri čemu je merodavna francuska verzija.

/potpis na originalu/
Jean-Claude Antonetti,
predsedavajući

Dana 13. decembra 2013.

U Hagu (Holandija)

[pečat Međunarodnog suda]

IZDOJENO MIŠLJENJE SUDIJE MANDIAYEA NIANGA

1. Iako je ovaj predmet već bio u fazi većanja, na zahtev optuženog za izuzeće jedan od troje sudija u sastavu Veća izuzet je iz postupka.¹⁶¹
2. Na osnovu pravila 15(B)(ii) Pravilnika o postupku i dokazima (dalje u tekstu: Pravilnik), kao zamena za izuzetog sudiju imenovan sam ja.¹⁶²
3. Prema formulaciji pravila 15 Pravilnika, posebno njegovog prvog stava, čini mi se da se ono zasniva na pretpostavci da je izuzeće mera za kojom se poseže *in limine litis*. Isto tako, u tom pravilu ne kaže se ništa o postupku koji bi trebalo da se primeni kako bi se sudija koji je zamenio izuzetog kolegu upoznao s predmetom. Izostanak odredbi o tome čini mi se logičnim jer, ako se novi sudija rasporedi na predmet nakon izuzeća do kojeg je došlo *in limine litis*, njegovo imenovanje pada u vreme kada suđenje još nije započelo. Pod tom pretpostavkom, novi sudija započinje suđenje zajedno s ostalo dvoje kolega.
4. Međutim, iskustvo pokazuje da se izuzeće ili zamena sudije iz drugih razloga ne događa uvek pre početka suđenja. U mnogim predmetima koje su rešavali međunarodni sudovi dolazilo je do zamene sudija u poodmakloj fazi postupka.¹⁶³ Naime, strana koja zahteva izuzeće sudije će to učiniti tek u momentu kad sazna za neki rethibitorni razlog koji bi mogao da prouzrokuje izuzeće tog sudije. Takva informacija može se pojaviti u bilo kojem trenutku.
5. U ovom slučaju, do izuzeća je došlo kada je pretres već bio zaključen.

¹⁶¹ *Tužilac protiv Vojislava Šešelja*, predmet br. IT-03-67, tročlana Komisija sudija sazvana po nalogu vršioca dužnosti predsednika Međunarodnog suda, "Odluka po zahtevu odbrane za izuzeće sudije Frederika Harhoffa i izveštaj potpredsedniku", 28. avgust 2013. (javno); v. takođe *Tužilac protiv Vojislava Šešelja*, predmet br. IT-03-67, tročlana Komisija sudija sazvana po nalogu vršioca dužnosti predsednika Međunarodnog suda, "Odluka po Zahtevu tužilaštva za ponovno razmatranje odluke o izuzeću, zahtevima za razjašnjenje i zahtevu u ime Stanišića i Župljanina", 7. oktobar 2013. (javno).

¹⁶² *Tužilac protiv Vojislava Šešelja*, predmet br. IT-03-67, vršilac dužnosti predsednika Međunarodnog suda, "Nalog o imenovanju sudije na osnovu pravila 15", 31. oktobar 2013. (javno).

¹⁶³ V, na primer, predmet *Tužilac protiv S. Miloševića*, predmet br. IT-02-54, u kojem je sudija Bonomy imenovan kao zamena za sudiju Maya 12. aprila 2004., a tužilaštvo je svoj dokazni postupak okončalo 25. februara 2004. V. takođe predmet *Tužilac protiv Pauline Nyiramasuhuko*, predmet br. ICTR-98-42-T, u kojem je sudija Solomy B. Bossa imenovan kao zamena za sudiju Maqutua 20. oktobra 2003., u trenutku kad su već bila saslušana 23 svedoka tužilaštva i kad je do početka dokaznog postupka odbrane trebalo da se sasluša još šezdesetak svedoka.

Prevod

6. Prema tome, raspoređen sam kao sudija na predmet u kojem je okončan dokazni postupak i pretres. Ta delikatna situacija postaje još delikatnija zbog toga što pravilo 15 Pravilnika, na osnovu kojeg sam imenovan, o tome ništa ne govori.

7. Upravo zbog tog pravnog vakuuma je potpredsednik Međunarodnog suda, postupajući u svojstvu vršioca dužnosti predsednika, predložio da dvoje preostalih sudija *mutatis mutandis* postupe po pravilu 15bis.¹⁶⁴ Naime, odredbe tog pravila predviđaju mogućnost da se postupak, pod izvesnim uslovima, nastavi s novim sudijom u slučaju kada jedan od sudija iz bilo kojeg razloga bude onemogućen da zaseda na suđenju koje je u toku.

8. Oklevanje preostalih dvoje sudija da se pozovu na pravilo 15bis u situaciji za koju su po, njihovom mišljenju, merodavne posebne odredbe¹⁶⁵ navela je potpredsednika Međunarodnog suda da usvoji pragmatičan pristup koji se sastojao u tome da se mojim raspoređivanjem na predmet, iscrpe mogući efekti pravila 15, tako da je nerešeno pitanje nastavka postupka prepušteno Veću u novom sastavu.¹⁶⁶

9. Taj potez potpredsednika, koji je omogućio da se izbegne prva prepreka, ipak nije rešio sve, bar konkretno što se tiče mene. Doveden sam, paradoksalno, u još dvosmisleniju situaciju. Po osnovi imenovanja, moram odmah da počnem da učestvujem u donošenju odluka Veća, iako mi pravilo 15bis, kojim se rukovodio potpredsednik, to omogućava tek kad se do kraja upoznam sa spisom predmeta.

10. Ipak postoji jedan pristup koji omogućava da se ta nepravilnost ispravi. Usvojio sam upravo taj pristup, konkretno u vezi s dve odluke u čijem sam donošenju bio pozvan da učestvujem pre nego što sam se upoznao sa spisom.

11. Prva odluka bila je ona kojom su strane u postupku pozvane da dostave svoja mišljenja u vezi s nastavkom postupka. U donošenju te odluke nisam učestvovao zbog toga što se radilo samo o administrativnom aktu koji se nije ticao merituma predmeta i koji nije ni anticipirao sadržaj odluke

---

¹⁶⁴ *Tužilac protiv Vojislava Šešelja*, predmet br. IT-03-67, vršilac dužnosti predsednika Međunarodnog suda, "Nalog nakon odluke Veća da se izuzme sudija Harhoff", 3. septembar 2013. (javno).

¹⁶⁵ Interni memorandum, 3. septembar 2013, zaveden na javnoj osnovi 4. septembra 2013.

¹⁶⁶ *Tužilac protiv Vojislava Šešelja*, predmet br. IT-03-67, vršilac dužnosti predsednika Međunarodnog suda, "Nalog o imenovanju sudije na osnovu pravila 15", 31. oktobar 2013. (javno), str. 1 i 2.

Prevod

koja ima da usledi i koji, shodno tome, ne može postati predmet prigovora. Pored toga, mišljenja sam da je te konsultacije mogao da obavi i sam potpredsednik. Čini mi se da pažljivije čitanje pravila 15bis(C) Pravilnika daje tu mogućnost.¹⁶⁷ Međutim, bitno je da su konsultacije obavljene.

12. Druga odluka je delikatnija jer se njom odlučuje da se, u interesu pravde, postupak nastavi. Iako pravilo 15bis Pravilnika formalno nije merodavno, ono svojim odredbama reguliše ceo postupak zamene sudija tokom suđenja. To je jedino pravilo koje pokazuje kako treba dalje da se postupa. Naime, to pravilo predviđa da *preostale sudije* mogu da *jednoglasno* donesu odluku o tome da li će se postupak nastaviti ili ne.

13. Kad bih imao mogućnost da budem suzdržan, mogao bih da izmirim ono što nalaže pravilo 15bis Pravilnika s mojim ranijim imenovanjem na osnovu pravila 15 Pravilnika. Naime, smatram da su preostalih dvoje sudija u ovom slučaju daleko sposobniji da donesu odluku o tome šta je u interesu pravde.

14. Takođe, sa zadovoljstvom napominjem da su preostalih dvoje sudija saglasni u mišljenju da postupak treba da se, u interesu pravde, nastavi. Čini mi se da je na taj način ispunjen uslov iz pravila 15bis. Ne bih pristao da se nađem u situaciji u kojoj bi moj glas bio potreban kao onaj koji će prevagnuti u korist nastavka postupka, nasuprot mišljenju jednog od dvoje preostalih sudija.

15. Budući da sam se priključio dvojici preostalih sudija u uslovima gotovo identičnim onim u kojim se nalazi sudija imenovan na osnovu pravila 15 Pravilnika, dužan sam da razmislim o kursu koji ću slediti u daljem toku postupka.

16. U potpunosti sam svestan koliko je teško učestvovati u većanju u sasvim nepoznatom predmetu. Ta situacija je delikatna, ali nisam prvi koji se u njoj našao, a nije ni nesavladiva. Uostalom, pravilo 15bis postoji upravo da bi se rešile takve situacije. To pravilo kaže da novi sudija mora da se upozna sa spisom predmeta i da to potvrdi pre nego što se pridružiti svojim kolegama. U praksi međunarodnih krivičnih sudova postoje presedani iz predmeta u kojima je postupak bio

---

¹⁶⁷ V. na primer predmet *Tužilac protiv S. Miloševića*, u kojem je konsultacije s optuženim shodno pravilu 15bis(D) Pravilnika lično obavio predsednik Međunarodnog suda. *Tužilac protiv S. Miloševića*, predmet br. IT-02-54, T(e). od 25. marta 2004., str. od 32071 do 32079 (otvorena sednica).

Prevod

gotovo u jednako podmakloj fazi,¹⁶⁸ gde je obim spisa koji je trebalo proučiti bio mnogo veći,¹⁶⁹ a ocenjivanje dokaza mnogo složenije.¹⁷⁰

17. Ipak, moj zadatak neće biti jednostavan. Tokom upoznavanja s predmetom nastojaću da pažljivo proučim sve dokaze u celosti; proučiću sve dokumentarne dokaze, kao i sve transkripte svedočenja; to ću upotpuniti pregledanjem video-snimaka tih svedočenja; proučiću odluke, posebno one koje se odnose na prihvatanje ili odbacivanje dokaza. Baviću se samo onim dokazima koji su prihvaćeni u skladu s mojim shvatanjem odredbi Pravilnika. Ukoliko bude potrebno da mi se razjasni neki važan aspekt spisa jer mi se čini nepotpunim ili nejasnim, tražiću od kolega da ponovno otvore pretres, uključujući i dodatno saslušavanje svedoka u najprimerenijem obliku.

18. Tek kada ispunim sve uslove, izvešću preostalo dvoje sudija da sam se upoznao s predmetom.

19. Drugo pitanje koje mi je privuklo pažnju jeste pitanje moguće kontaminacije spisa koju je za sobom ostavio izuzeti sudija. Odluka kojom je on izuzet neminovno se bazira na stepenu "utiska pristrasnosti". Ako je presuđeno da je on skloniji osudi,¹⁷¹ moramo se zapitati kojeg je stepena mogla da bude ta sklonost? Da li je ona uticala na ranije postupanje tog sudije? Po svemu sudeći, sudije iz Komisije za izuzeće razmišljale su samo o budućim reperkusijama svoje odluke. Što se tiče ranijih postupaka tog sudije, čini se da nad njima ne bi trebalo da lebdi senka sumnje. U svakom slučaju, čini mi se da se upravo to kaže u paragrafu 14 "Odluke po Zahtevu tužilaštva za ponovno razmatranje odluke o izuzeću, zahtevima za razjašnjenje i zahtevu u ime Stanišića i Župljanina".¹⁷²

¹⁶⁸ V. na primer predmet *Tužilac protiv S. Miloševića*, predmet br. IT-02-54, u kojem je sudija Bonomy imenovan kao zamena za sudiju Maya 12. aprila 2004., a tužilaštvo je svoj dokazni postupak okončalo 25. februara 2004. godine.

¹⁶⁹ V. na primer *Tužilac protiv S. Miloševića*, predmet br. IT-02-54, u kojem je sudija Bonomy morao da se upozna s korpusom dokaza mnogo većim nego u ovom predmetu (358 svedoka, 6.150 dokaznih predmeta, 32.079 stranica transkripta, 293 dana pretresa).

¹⁷⁰ V. na primer *Tužilac protiv Pauline Nyiramasuhuko*, predmet br. ICTR-98-42-T, u kojem za svedočenja većeg broja zaštićenih svedoka nisu postojale video-snimke, zbog čega je novi sudija imao ograničene mogućnosti ocenjivanja držanja svedoka u sudnici.

¹⁷¹ *Tužilac protiv Vojislava Šešelja*, predmet br. IT-03-67, tročlana Komisija sudija sazvana po nalogu vršioca dužnosti Međunarodnog suda, "Odluka po Zahtevu odbrane za izuzeće sudije Frederika Harhoffa i izveštaj potpredsedniku", 28. avgust 2013. (javno), par. 13.

¹⁷² *Tužilac protiv Vojislava Šešelja*, predmet br. IT-03-67, tročlana Komisija sudija sazvana po nalogu vršioca dužnosti Međunarodnog suda, "Odluka po Zahtevu tužilaštva za ponovno razmatranje odluke o izuzeću, zahtevima za razjašnjenje i zahtevu u ime Stanišića i Župljanina", 7. oktobar 2013. (javno), par. 14: "Tužilaštvo takođe tvrdi da je većina pogrešila jer nije uzela u obzir prethodne presude sudije Harhoffa na Međunarodnom sudu. Veće podseća da sudska praksa Međunarodnog suda određuje da puka tvrdnja da je neki sudija pristrasan zato što je presudio na određeni način nije dovoljan osnov za izuzeće. U Odluci, većina sudija je rekla da smatra da argumenti odbrane u vezi s ranijim presudama sudije Harhoffa na Međunarodnom sudu nisu relevantni i nemaju dokaznu vrednost za pitanje izuzeća. Stoga, većina je odbacila tvrdnju odbrane da bi glasanje za osuđujuću presudu u određenom predmetu ili predmetima

Prevod

20. Na osnovu toga, zaključujem da problem kontaminacije ne postoji pošto se radi o odlukama koje je u ovom predmetu zajednički donelo veće u starom sastavu. Međutim, kako sam već napomenuo, ja ću u pogledu tih odluka da zauzmem stav. Usvojiću samo one odluke u kojima bih se i ja jednako opredelio.

21. U ovom predmetu već je došlo do velikih kašnjenja. Prionuću na posao sa svom dužnom revnošću. Međutim, stalno imam na umu činjenicu da, uz obaveze u drugim predmetima, moram da proučim 17.539 stranica transkripta sa 97 iskaza svedoka, da pregledam stotine sati video-snimaka, da detaljno pročitam 1.400 dokaznih predmeta prihvaćenih tokom 175 dana suđenja. Takođe ću pročitati odluke po zahtevima, pri čemu imam na umu da je optuženi do danas podneo 513 podnesaka.

22. Prema tome, teško mi je da *a priori* odredim koliko će mi vremena trebati za upoznavanje sa spisom. Takođe, ne razmišljajući o sadržaju eventualne odluke po žalbi o ovoj stvari, smatram da mi je, za početak, potrebno šest meseci, računajući od nastavka sudskih aktivnosti u januaru 2014. godine. Vreme koje mi je potrebno podleže ponovnoj proceni u zavisnosti od toga koliko će zadatak biti zahtevan.

Sastavljeno na engleskom i francuskom jeziku, pri čemu je merodavna francuska verzija.

/potpis na originalu/

Mandiaye Niang,
sudija

Dana 13. decembra 2013.

U Hagu (Holandija)

---

bilo relevantno za pitanje pristrasnosti, ili da pristrasnost dokazuje. Stoga se to logično mora primeniti na situacije gde je sudija glasao za oslobađanje." (fusnote izostavljene)